

IPARI JOGVÉDELLEM

SZERKESZTI: DR. LÁNCZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARCEL

A munkásjóléti intézmények.

Írta: dr. Pach Henrik, az Országos Pénztár orvos s.-titkára.

– Két közlemény. –

A munkásjóléti intézményeket, aszerint, amint azok az alkalmazottak testi, szellemi vagy anyagi boldogulását mozdítják elő, három csoportba szokták osztani. Ezen három főcsoporton belül a következő alosztályok különböztethetők meg:

1. Bérrel kapcsolatos jóléti berendezések.
2. Munkaidővel kapcsolatos jóléti berendezések.
3. Munkaviszonyal kapcsolatos jóléti berendezések.
4. Betét, takarékos és előleg.
5. Anyagi támogatások.
6. Jobb táplálkozást előmozdító berendezések.
7. Lakásügyi kedvezmények.
8. Egészségügyi berendezések.
9. Szellemi és erkölcsi jólétet előmozdító berendezések.
10. Egyéb jóléti intézmények.

Ép oly meglepő mint örvendetes az a nagy sokféleség, amely a *bérrel* egybekötött munkásjóléti intézkedések terén észlelhető. Szociálpolitikai és közgazdasági szempontból egyaránt fontosak a *korpótlék* címén már sok munkásnak fizetett bértöbbletek. Mert amily fejlett szociális érzékre vall az, ha a munkaadók számítva a munkás előrehaladt korával együtt-láló csökkenő keresetképeséggel, önkéntesen iparkodnak az ily módon beálló jövedelmi hiányt pótolni, ép oly nagyfontosságú közgazdasági szempontból az a körülmény is, hogy a munkásosztálynak fogyasztóképesége, amennyire csak lehetséges, az alábbra szállástól megóvassék. Már pedig ezt a korpótlék nagyban elősegíti.

A korpótlék nagysága változó és rendszerint a munkaviszony tartamával egyenes arányban áll. És ugyancsak magától értődik, hogy a méltányos munkaadó lehetőleg azon lesz, hogy a nő munkásai részére megállapított korpótlék nagyobb legyen, mint a nőtleneké, vagy, hogy a korpótlékre jogosító időtartam tekintetében a nő munkások előnyben legyenek a nőtlén munkások felett. A korpótléket vagy készpénzben kapják a munkások a naptári év végén, illetve az üzleti mérleg zárásával, vagy javukra egy takarékpénztárba kamatoztatás végett helyeztetik az. Igen rationális az a módszer is, amely kor pótlékként az *óránként* díjazott munka bérét fokozatosan, a munkaviszony tartamával arányosan emeli s így kizárja azt, hogy a munkás, csak azért, mivel megöregedett, kevesebbet keressen. Igen gyakoriak azok az esetek, amidőn a munkaadók a telepeiken egyhuzamban eltöltött hosszú szolgálati időt pénzbeli vagy értéktárgyak ajándékozásával jutalmazzák meg s nézetünk szerint ezen jutalmak is joggal a korpótlékhoz számíthatók.

A bérrel kapcsolatos jóléti intézkedésekhez tartoznak azok az időközönkénti pénzbeli *gratifikációk* is, amelyeket sok munkás karácsonykor, újévkor, az üz-

leti mérleg zártakor, a vállalat vagy a tulajdonosának örömnapijain (jubiláris évfordulók, kitüntetés) szokott kapni. Ide tartoznak az úgynevezett *drágasági pótlékok* is, amelyeket különösen a családos munkásoknak szoktak engedélyezni a vállalkozók és már azért is nagyra értékelendők, mivel sokan azt hiszik és hangoztatják is, hogy a munkások által békés utón vagy sztrájk útján adott béremelés, amúgy is a túrhetetlen drágaság ürügye alatt kivívtak és így ők többé-kevésbé felmentve is érezhetik magukat attól, hogy a magasabb béren felül, még bármilyen anyagi támogatásban részesítsék alkalmazottjaikat.

Végül a bérrel kapcsolatos munkásjóléti intézkedésnek minősítendő a *nyereségrészesedés*, főleg akkor, ha az e czímen a munkásoknak juttatott pénzösszeg egy bizonyos előre megállapított kulcs alapján jut évente felosztásra és nem az üzletvezetőség egyéni véleményezésétől függ a szétosztandó összeg nagysága. Mintaszerűnek állíthatjuk oda azt a rendszert, amelyet pl. már évek óta a *Vereinigte Maschinenfabrik Augsburg*-ban meghonosított és amelynek lényege rövidesen a következő: A hivatalnokok, üzemvezetők és előmunkások bére két részből áll, egy állandóból és egy változóból. Az utóbbit egy kulcs állapítja meg, amelyet úgy számítanak ki, hogy az alkalmazott évi fizetését 150-él osztják és ehhez a szolgálati időt kifejező évek számát hozzáadják. Ezen számítási művelet útján kapott kulcs szerint osztják fel az évi nyereség bizonyos részét. Ha tehát valamely hivatalnok vagy alkalmazott 8 év óta szolgál és évente 3000 márka fizetést húzott, akkor ő reá 28 egységnyi kulcs esik, azaz ő a szétosztandó összeg 28-ad részét kapja nyereségrészesedés

czímén. (A megfelelő képlet a következő: $\frac{3000}{150} + 8 = 28$.)

Igen változatos a kép, ha a *munkaidővel* kapcsolatos jóléti berendezéseket tekintjük. Legáltalánosabb az a módszer, hogy az *ifjú kori* és a *női munkásokat* a felnőtt férfi munkásoknál rövidebb időn át dolgoztatják, hogy nekik hosszabb déli pihenőket engedélyeznek, hogy őket vasárnap és ünnepnapok előtti délutánokon szabadságoltatják vagy legalább is korábban hazabocsátják. Újabban örvendetes szaporodnak azok az esetek is, amidőn az oly munkásnőket, akiknek szoptatós gyermekök van, megengedik, hogy azokat munkaidőn belül szoptathassák és e czélból munkájukat napjában többször is megszakíthatassák.

Nem szorulhat bizonyításra, hogy a munkaidő megrövidítésének mindeme módjai szociális és egészségügyi szempontból felette értékesek és nem lehet kétséges az is, hogy azok a munkaadók, akik szociális érzéküknek és belátásuknak ily nemes bizonyítékait adják, nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a köztük és a munkásaik közötti nagy úr idővel kevésbé távongjon és hogy a munkások munkahelyükhöz jobban is ragaszkodjanak. Ugyanily békéltető és a telepen marasztaló hatást kell, hogy tulajdonítsunk az *évi szabadságoltatás alakjában* nyújtott kedvezményeknek is. Mert amilyen igaz és köztudomású, hogy az ipari termelés mai rendszere, mindjobban speciálózódó volta miatt

a legtöbb munkást gyorsabban untatja és kifárasztja, mint annakelőtte, amidőn még a kézművesség uralkodott s így a munkás némi lelki élvezetben is részesülhetett, mivel a gyártmány keletkezésének minden fázisát közvetlenül követhette, ép úgy nem szorulhat már jelenleg bizonyításra az sem, hogy azok a munkások, akik munkaadójuk jóvoltából legalább egyszer az évben több napra szabadságotnak és fáradt testüket alaposan kipihenhetik, megújult erővel és jobb kedvvel ismét megszokott munkájukat felvehetik, aminek alapján csak a munkaadó veszi hasznát. Bizonyára ennek a nagy igazságnak tudandó be, hogy külföldön nemcsak a kereskedelmi alkalmazottak, hanem a gyári munkások is küldetnek már évente hosszabb-rövidebb szabadságra. Ezen szabadságotatások ideje és tartama igen változó és az alkalmaztatási idővel arányosan nő. Önként értetődik, hogy a szabadságotatás csak akkor érdemli meg, hogy azt igazi jóléti intézménynek mondjuk, ha a szabadságotatás idejére is kapja az alkalmazott rendes fizetését. Itt felemlítjük azt is, hogy külföldön sok neves cég már külön alapítványokat létesített és folytonosan gyarapít még abból a célból, hogy szabadságot munkásaiknak a rendes fizetésükön felül is még bizonyos összegeket juttathasson. Ez azért is fontos, mert elvégre az a munkás, aki szabadságotatás idejére csak rendes bérét kapta, alig, vagy csak nagynehezen fogja magát rászánhatni arra, hogy szabadságotatási idejét utazásra vagy más nemesebb üdülésre használja, hanem inkább ezen időn belül is a rossz levegőjű lakhelyén marad. Ellenben, ha még külön pénzsegélyt kap, vagy ha, amint ezt legújabbán már sok külföldi gyáros teszi, hogy a szabadságotatás egyúttal az állandó tartózkodási helytől való kötelező távozástól teszik függővé, akkor van mód és remény arra is, hogy a munkások a szabadságotatás jótéteményét, tényleg a maguk javára fogják értékesíteni.

A magyar iparfelügyelet visszafejlésének.

Írta: Dr. Katz Béla.

Spencer ama tanításának igazsága, hogy a törvényhozásnál sokkal fontosabb a jó közigazgatás, sehol sem annyira szembeötlő, mint a szociálpolitika területén. A törvény pusztá szava u. i. sohasem teremti meg önmagában a munkásvédelmet, hanem csak megadja a lehetőséget a közigazgatásnak arra, hogy az államhatalom erejével esetről-esetre kikényszerítse a törvény parancsait a szociálpolitika terhei ellen szívszűk obstrukciót folytató munkaadó többséggel szemben. Állandó felügyelet, beható közigazgatási ellenőrzés nélkül a szociálpolitikai törvények az életre teljesen hatástalanok maradnak.

A munkásvédelem realizálásának intézményes biztosítékát az iparfelügyelet képezi. Az 1893: XXVIII. t.-c. 3. §. értelmében nálunk is az iparfelügyelők végzik a munkásvédelmi törvények és rendeletek fölötti ellenőrzést, valamint az iparfejlesztési teendőket. Kezeikbe van tehát letéve a magyar szociálpolitika gyakorlati megvalósulásának sorsa.

Hogy azonban az iparfelügyelet mennyiben felelt meg a reá bizott hivatásnak, arról szomorú adatokkal szolgálnak maguknak az iparfelügyelőknek évi jelentései. Megtudjuk e beszámolókból, hogy az ipartörvény primitív vérszegény munkásvédő intézkedései a gyermekmunka, az éjjeli dologidő korlátozásáról 30 éves múltjuk dacára máig sem léptek életbe, papíron maradtak a balesetelhárításról szóló műhely-higiénét előíró csekélyszámú paragrafusok. A magyar iparfel-

ügyelet képtelen a munkaadókat a szerény munkásvédelmi törvények betartására szorítani.

Ezért a szomorú jelentésért magukat az iparfelügyeletet teljesítő közegeket a legkevésbé lehet okolni.*) Az iparfelügyelet tehetetlenségének első és legfőbb oka maga a törvényhozás, mely ezt az intézményt a legszűkebb, egyáltalán nem kielégítő keretek közé szorította. Az 1893: XXVIII. t.-c. 15. §. értelmében az ipari felügyelet hatálya csak azokra a gyárakra és ipari műhelyekre terjed ki, amelyek elemi erővel hajtott gépet, vagy húsznál több munkást alkalmaznak. Kiközösíti tehát az egész kis- és középipart, szabad területnek hagyja meg a szomorúan hírhedt házi ipari és az üzemi balesetek számában vezető szerepre emelkedett erdei fadöntést, facsúztatást stb.

Másik veleszületett gyöngesége a magyar iparfelügyeletnek, hogy az iparfelügyelő nem hatóság, csak véleményező szerve a közigazgatásnak. A mulasztó munkaadót nemcsak meg nem büntetheti, de megfelelő üzemi berendezések beszerzését önhatalmúlag el sem rendelheti. Erre nézve csupán javaslatot tehet a közigazgatási hatóságnak. Ez az eljárás pedig nemcsak a közvetlenség, az itt életbevágóan fontos gyorsaság érvényesülhetését zárja ki, hanem – mint azt még a loyális hangú iparfelügyelői jelentések is hangsúlyozzák – a közigazgatás közegeinek szociális érzéketlenségei, sőt sokszor „hiányzó jóindulatán” az iparfelügyelő törekvése gyakran teljesen hajótörést szenved.

Hogy azonban az iparfelügyelet még a törvény-szabta szűk keretek között sem képes hivatását betölteni, annak legfőbb oka a kormányának az intézmény finanszírozásában követett szűkkeblű mostohasága. Az ország területe – Fiume leszámításával – mindössze 51 iparfelügyelői kerületre van beosztva. 51 embernek kellene ellátni – hogy csak a legfontosabb törvényes előírásokat említsük – az ország mintegy 15 ezer üzemének a helyszínen való alapos megvizsgálását, 33 ezer gőzkazán évenkénti kipróbálását, a tanoncoktatás állandó ellenőrzését, sztrájk vagy kizárás esetén a békéltetést, a munka és bérvizonyokra vonatkozó statisztikai adatok gyűjtését stb. Mindezt olykor két vármegyére kiterjedő körzetben és megfelelő kezelőszemélyzet nélkül.

Természetesen ily körülmények között az iparfelügyelők a reájuk bizott föladat-complexum egyikét sem képesek megfelelően elintézni. Ma már a hivatalos körök is kénytelenek belátni, hogy ezen a tarthatatlan helyzeten változtatni s az iparfelügyeletet fejleszteni kell.

Ez a fejlesztés azonban nem nyugati mintára, munkásügyi választmányok létesítésével, orvosi és női iparfelügyelők alkalmazásával, a körzetek szaporításával történt, hanem hamisítatlan magyar módszer szerint, az eddigi rendszer méltó betetőzéseként.

Az iparfelügyelők tehermentesítése céljából 1909 január 1. óta fokozatosan segédfelügyelőket osztanak be a nagyobb kerületek iparfelügyelői mellé. Jelenleg már 14 ilyen segédfelügyelő szolgál. Azonban – s ez az ügy speciális jellemző vonású – a segédfelügyelőket minden díjazás nélkül, meg nem határozott idő múlva történő előléptetés reményével alkalmazták. Vannak közöttük öten, akik így már 2 és fél év óta, mások 1-2 éve szolgálnak minden javadalmazás nélkül. S hogy itt nemcsak átmeneti intézkedésről, hanem határozott rendszerről van szó, kétségtelenné tette a folyó évi költségvetés, mely az iparfelügyeletnél mindössze 6 új állást rendszeresített. Hozzá kell vennünk még azt is, hogy a jelen költségvetés az államépítészeti

* Mi más véleményen vagyunk. A szerk.

hivatalt az iparfelügyelőségekkel egy statusba egyesítette s így még ez a hat új állás sem fog teljesen az ipari segédfelügyelőknek jutni.

Ezt az eljárást méltán nevezhetjük az *ipar felügyelet visszafejlesztésének*.

Nemcsak a jogos magánérdeket sérti, de a közérdek szempontjából is rendkívül aggályos és hátrányokkal jár.

Ez a rendszer egyáltalán nem alkalmas a munkakedv, a lelkiismeretes ambíció fejlesztésére, ellenkezőleg a minden ellenérték nélkül kihasznált és súlyos felelősséggel terhelt tisztviselőt föltétlenül elkedvetleníti.

Másrészt *kizárja az anyagi függetlenséget* épen annál a hivatásnál, amely az elképzelhető legtöbb kisértésnek, megkörményezésnek van kitéve.

Végül szinte intézményesen kirekeszti a vagyontalanokat az iparfelügyeletből, mert az évekig való ingyenes hivatalnokoskodás csakis tekintélyes magánvagyon mellett lehetséges.

A magyar iparfelügyelet rendszere előreláthatólag, rövidesen európai hírnévre fog emelkedni. Sőt a szociálpolitika tankönyvei példaként fogják felhozni arra nézve, hogy milyen *ne* legyen a megfelelően szervezett ipar védelem.

Szabó Ervin: A tőke és a munka harca.

Írta: *Alpári Gyula.*

(Modern könyvtár, 62-64. szám, 126 oldal.)

A modern munkásmozgalmat ismertető könyvek között, melyek újabban nagyobb számban kerültek a könyvpiacra, kétségen kívül Szabó Ervin munkája az, amely a legnagyobb érdeklődést fogja kelteni. A szerző kvalitásai: a társadalmi tudományokban való nagy jártassága, a munkásmozgalomban éveken át tartó tevékeny részvétele – tehát egyaránt embere az elméletnek és gyakorlatnak – végül nagy szeretete, melylyel a harcoló munkásság irányában viseltetik, nemcsak hogy kiválóan képesítik őt a munkásmozgalmat ismertetésére, hanem egyben garanciát nyújtanak arra is, hogy munkájában nem trivialisokat ad elő és dolgozatát olyanok számára is élvezhetővé teszi, akik egyébként már tisztában vannak a munkásmozgalmal.

Szabó nemcsak a részletekben nyújt újat, hanem munkájának az alap gondolata is eredeti. Szerinte, maga a munkásmozgalmat nem egyéb, mint a bérmunkások törekvése rövidebb munkaidőért és magasabb munkabérrért. A munkásmozgalmat egyedüli szerve: a szakszervezet. Az amit egyes szocialista elmélkedők hangoztatnak, nem azonos a munkásmozgalmal. Az a tábor, amely magát szociáldemokratának vallja, éppenséggel nem alkotja a modern munkásmozgalmat. Ehez alapjában véve alig van köze. A szociáldemokrata párt nem az ipari fejlődésnek közvetlen függvénye, hanem az ország demokratikus fejlődésével él-hal. *A jelenlegi társadalomban – ez a másik eredeti alap gondolata Szabó munkájának – egyelőre teljesen nélkülözhetetlenek a vállalkozók, mert ők rendelkeznek ama fontos tulajdonságokkal, melyek a termelés produktivitásának emelésére szükségesek – és ez a társadalomra nézve a legfontosabb;* ugyanis a mai vállalkozó egyesíti magában a *technikusi, a kereskedői és a szervezői* talentumot: a termelés fokozásának elengedhetetlen kellékeit. Mikor fog a harc a munkások és a munkáltatók között véget érni? Akkor – és ez Szabó munkájának harmadik alap gondolata, – ha a tech-

nika fejlődése következtében az egyszerű munkásra is, kényes, nagy intelligenciát kívánó munka hárul majd, amikor annyi képesség, erő, szervezettség lesz fölhalmozva az eleven termelő erőben, hogy ennek a vagyonnak gyümölcsöztetése nagyobb értéket jelent a társadalomnak, mint a vállalkozók minden képessége a mechanikus termelőerők fokozására. Akkor majd megkezdődik az erők végső összemérése. (108. old.)

Már e rövid vázlat is mutatja, hogy Szabó egészen új csapáson halad. De, ismételjük, nemcsak a könyv alap gondolata új, hanem a részletekben is sok újat mond. Ezek azonban nagyrészt az alapfölgögből fakadnak, amiért is eltekintünk azok felsorolásától és megelégszünk véle, hogy utaljunk rájuk; ellenben magával az alap gondolattal bővebben akarunk foglalkozni, annál is inkább, mert azt hisszük, hogy azok a viták, melyek e könyv megjelenését előre láthatólag követni fogják, ezek körül fognak forogni.

Már Szabónak a munkásmozgalmat meghatározását nyújtó fejtegetései is kihívják a kritikát. Bármi igaz is az, hogy a mai munkásmozgalmat alapja az az ellentét, mely a burzsoázia és proletárság közt a munkaviszonyból kifolyólag fönnáll, mindamellett mégsem mondható, hogy a *szakszervezeti* mozgalom egymagában alkotja a modern munkásmozgalmat. Maga Szabó is abban látja a munkásmozgalmat egyik legjellegzetesebb vonását, hogy az elnyomottak tudják, hogy „társadalmi kérdés van” . . . „nemcsak a kitérések nagy pillanataiban, hanem a látszólagos szélcsenek nagy időközében is”.

Más szóval: míg régebben pl. a céhmester legénye csak akkor érezte az elnyomtatást, ha a végsőkig használták ki, akkor is csak lokális bajt látott bajában, addig ma a proletárok nagy tömegei tudatában vannak ama körülménynek, hogy nem az egyes munkáltatók rosszak, hanem a társadalmi berendezkedés a rossz, az ő bajuk nem lokális baj, hanem „társadalmi kérdés”. Nem a műhely-, nem a szakma-, hanem az *osztály szolidaritás, az osztályszellem, mely a modern proletariátust áthatja és ez a modern munkásmozgalmat legjellegzetesebb vonása.*

Azonban visszavezethető-e ez a szellem arra a törekvésre, mely pusztán a munkabérek emelésére és a munkaidő megrövidítésére irányul? Szó sincs róla! Megtörtént az, hogy munkások ezt a célt úgy iparkodtak elérni, hogy összeálltak a munkáltatókkal és segédkeztek nekik az áruk megrágításában, – közösen harcoltak a fogyasztók ellen – vagy a tanult munkások úgy iparkodtak maguknak előnyöket szerezni, hogy segédkeztek a munkáltatóknak a tanulatlan munkások leszorításában, részint úgy, hogy egyenesen el-lene szegültek munkaviszonyaik megjavításának, részint úgy, hogy segédkezet nyújtottak politikai elnyomtatásukhoz. Ezeknek a munkásoknak mozgalma nem osztályszolidaritáshoz, hanem exkluzivitáshoz vezetett, *nem* osztályszellemet, hanem a kaszt-szellemet növesztette nagygyá, mint azt az angol és amerikai szakmozgalmat mutatja.

A modern munkásmozgalmat nem a Trades Unionsnak, hanem oly szervezeteknek köszönheti az ő jellegét, melyek – mint azt Marx mondja – „a különböző fejlődési fokok során, amin a proletárság és a burzsoázia között folyó harc áthalad, folyton-folyvást az összmozgalmat érdekeit képviselik” és ezek a szervezetek: a szakmai szervezetektől független, *szakmaközi*, tehát a proletariátust mint *osztályt* fölölelő *szociáldemokrata-pártok*. Ahol szociáldemokrata pártok nincsenek, ahol a munkásoknak csak szakmai szervezetek vannak, ott hiányzik is belőlük az osztálytudat, az

osztályszolidaritás. Hogy ez így van, arra egy meglehetősen elfogulatlan tanút idézhetek: a Frankfurter Zeitung londoni levelezőjét. Ez ugyanis a következőket írja a nevezett lap 1909 ápr. 11-én megjelent számában:

„Egyik faktor, mely a pánikcsinálók üzemeit megkönnyíti, az angol proletárság politikai iskolázatlansága. Németországban a szociáldemokrata doktrinárságával és sajnálatos egyoldalúságával szemben az angol Trade-Unionisták, okos és praktikus politikájára szoktak utalni. Vigye az ördög ezt a praktikus politikát. Az angol munkásképviselek közül csak kevesen tudnak általánosabb nézetek magaslatára fölemelkedni. Érdekeltségeket képviselnek, ez minden. Észlelhető náluk bizonyos demokratikus tendencia; egyébként pedig az a nagy kérdés, már aszerint, hogy miből húznak hasznot a vasesztergályosok vagy a bányászok, vagy a fémöntők. A *flottakérdésben* a hajógyári munkások, így a Woolwichiek, amellet vannak, hogy lehetőleg nagy hadihajóépítkezéseket eszközöljenek. Vajjon Hamburgban és Kielben is így áll a dolog? Az egész országban nincs egyetlen *szocialista napilap*. A munkások leginkább az olcsó szenzációs lapokat olvassák és azért könnyen felülnek a pániknak...”

Hamburgban és Kielben ez nincsen így. Mindkét város munkássága szocialista képviselőt küld a birodalmi gyűlésbe, akik állandóan a hadikiadások ellen szavaznak. Ez mindenesetre amellet szól, hogy ezek a munkások a saját közvetlen érdeküket alá tudják rendelni a köz érdekeinek, nem kaszt, hanem osztályszellemtől vannak áthatva, ezt a szellemet pedig a szociáldemokráciának köszönhetik. Az angol munkásság, mely csak szakmai szervezeteire támaszkodik, még mindig kapható arra, hogy többi munkástársait hábtámadjá.

A szociáldemokrata pártoknak tulajdonítható egyben az is – amit Szabó egyébként mint a modern munkásmozgalmat különösen jellemző tényt állít föl – hogy a szélcsendek nagy időközeiben is, tehát amikor nincsenek bérharcok, kizárások – a politikai élet ezer meg ezer megnyilvánulásain keresztül ébren tartják annak a tudatát, hogy van társadalmi kérdés.

Hogy ezen állapot miként alakulhatott ki egyes országokban így, másutt másképp, az nem tartozik ide, de tény az, hogy a mai munkás-mozgalomnak a jellegét nem a magasabb munkabér és a rövidebb munkaidő érdekében történő szakmai szervezkedés, hanem az *osztály párttá* való tömörülés adja meg.

Ugyancsak nem oszthatom Szabónak a munkáltatókra vonatkozó nézeteit sem. Richard Woldt, a gép-ipari nagyüzem kitűnő ismerője, több helyen mint történelmi tényt kimutatja, hogy a technikus ügyességét, a kereskedő szaglászó és a szervezőnek azt a képességét, hogy a munkásokat a lehető leggazdaságosabb módon foglalkoztassa, csupán a *kisüzem tulajdonosa* egyesíti magában:

Mihelyt a vállalat az első törpeszerű kezdetlegességéből, bizonyos üzemnagysággá fejlődik, melyben a vállalkozó nem teljesítheti egyedül a technikai, kereskedői és szervezői funkciókat, ott ezekre a munkákra segédszemélyzetet alkalmaz. Az üzemvezető mint első gyári alkalmazott jelentkezik. Ez már nem vállalkozó, noha vállalkozói funkciókat teljesít. Cseléd, alkalmazott, bérmunkás lett belőle. Igaz ugyan, hogy a munkáltatói érdekből kikotlott frazeológia ezt az ipari közbeső személyiséget „*szellemi munkatársnak*” nevezi, akinek érdekei azonosak a munkáltatók érdekeivel. Az a tény, hogy ezek a bizalmi személyek gratifikációk és tantiémek révén részesülnek a vállalati haszonban,

több tudóst is arra a kijelentésre csábított, hogy ilyen esetekben kérdéses a *tiszta bérmunkást* viszony. A valóságban itt nem nyereségben való részesedésről van szó, hanem csupán prémiumokról, melyek az alkalmazottat arra kényszerítik, hogy saját munkaerejét jobban megfeszítse vagy alárendeltjeit jobban meghajszolja. Azt a tényt azonban le kell szögeznünk, hogy ez esetben a vállalkozó bérmunkásra ruházta vállalkozói funkcióit. (Correspondenzblatt d. Gen. Kom. 1910. márc. 5.)

Maga *Sombart* is megállapítja, még pedig ugyanabban a tanulmányban, melyre Szabó hivatkozik, hogy a vállalkozó fizetett alkalmazottakra hárítja át tulajdonképeni funkcióit; már magát azt az áthárító tehetőséget is jeles munkáltató tulajdonságnak minősíti:

Kell, hogy (a vállalkozónak) meglegyen az a tehetsége, hogy *maga helyett másokat dolgoztasson*, akik (ha a vállalat keretei tágulnak); a főnök összetevékenységeinek *egyes alkotó* részeit *egymás* után, sematikus magukra vállalják. A vállalkozói funkcióknak *fokozatos különválasztása* a saját tevékenységétől és egy direktióra való áthárítása, mint ahogy ezt Alfred Krupp az évek során keresztül vitte, mint a funkciók különösen zseniális átvitelének példája gyanánt szerepel. (Archiv für Sozial-Wissenschaft etc. 909., idézve a Correspondenzblatt után.)

Egyben azonban elesik Szabó munkájának harmadik alap gondolata is: a zseniális technikai szervezői stb. tulajdonságokkal rendelkező nagyüzemű kapitalistákkal a munkásoknak nem is lesz alkalmuk megküzdeni, mert ezek már úgyszólván ma sem léteznek, és ha van is néhány még, azoknak a jelentősége egyenlő a nullával.

A nagyüzemek munkáltatóinak csak egy tulajdonságuk maradt meg a vállalkozói tulajdonságok közül, amit egyébként Szabó is kiemel: az, hogy másokat tudnak maguk helyett dolgoztatni, hogy *kihasználják tudják embertársaikat*. Gazdasági szerepüket már rég betöltötték: létjogosultságuk abban a pillanatban fog megszűnni, mihelyt a proletárság elég erővel fog rendelkezni, hogy politikai uralmukat megdöntse.

Egyébként Szabó munkája nagyon sok érdekes adatot tartalmaz, rendkívül élénken van megírva, egyes fejezete, mint „A munkástábor kibontakozása” és „Az ipari béke apostolai” valóságos mesterei rajzok. A munkát melegen ajánlhatjuk minden kritikus olvasónak.

SZEMLE.

Szociálpolitika.

Egy mintatörvény tervezete.

Az 1878. óta életben lévő és a mi ipartörvényünk-höz képest ragyogóan modern sveiczi gyártörvényt sveiciek teljesen elavultnak látják. Már 1904 ben indítványt terjesztett elő a 7 tagból áll parlamenti szociáldemokrata párt a gyártörvény revíziója iránt. Az indítványt akkoriban a nemzeti ts nács elfogadta és a szövetségtanácshoz utalta át, mely Sveichoz méltó módját választotta a megvalósításnak. Az összes érdekképviselésekhez leirt, hog mindegyik terjessze elő a maga érdekcsoportjának megfelelő javaslatokat, mire a munkásszövetség teljes törvénytervezetet készített. Ugyancsak tervezetet készített

a szövetségi gyárfelügyelők is. Ezeket a tervezeteket azután a szövetségtanács egy bizottság elé utalta, a melyben 13 taggal voltak képviselve a munkások és a munkaadók és 16-tal a hatóságok. Ez a bizottság azután a rendelkezésére álló anyagból végleges tervezetet készített, amelyet terjedelmes indokolással a szövetségtanács elé terjesztett.

A tervezet minden téren óriási haladást jelent az ipari munkásság védelme tekintetében. Több rendelkezéséből néhányat röviden ismertetünk.

A gyári munkarendnek semmit sem szabad tartalmaznia, ami a méltányosság követelményeibe ütközik. Törvényes jogainak gyakorlata miatt senkinek se szabad felmondani. Nem lehet felmondani a katonai szolgálatra bevonulás miatt és a betegség négy első hetében. Olyan felmondás, amely a katonai szolgálatra bevonulás idejében szünteti meg a munkaviszonyt, semmis. A bért leszámolási jegyzék kíséretében hétköznapon és nem szombaton, munkaidőben kell kifizetni. Túlmunka, éjjeli- és szombati munka után legkevesebb 25% pótdíj jár. A gyáros nincs jogosítva világítás, szerszámhasználat és egyéb ilyes czímenek levonásokat eszközölni. A gyáros az ő követelése fejében semmit se tarthat vissza a munkás béréből.

Kollektívharcolok elintézésére és kollektívegyezmények létrehozására kantonális békéltetőhivatalok létesítettek, amelyben munkások és munkáltatók egyenlő számban vannak képviselve, az elnököt pedig a kantonkormányzat nevezi ki. A munkások és munkáltatók által közösen létesített békéltető fórumok helyettesíthetik a hivatalos fórumot.

A munkanap 10 óra, vasárnap és ünnepnap előtt 9 óra. A munkanap május, június, július, augusztusban 5-kor, különben 6-kor kezdődik és 8-kor, szombaton 5-kor végződik, illetőleg ebben az időközben folyik le. Tilos a törvényt a munka haza adásával kijátszani és törvényes időn kívül önkéntesen se tartózkodhatik a munkás a gyárban. E rendelkezések alól bizonyos korlátozott kivételek tehetők.

Nő- és gyermekvédelmi intézkedések természetesen szintén nem hiányzanak a tervezetből, amely különösen a munkásvédelmi intézkedések áthágását szokatlan szigorral rendeli büntetni.

Meg kell még említenünk azt is, hogy a sveici munkáltatók a legélesebb harcot hirdetik a tervezet törvénynyé válása ellen.

(K.)
Lilienthal J. Fabrikorganisation, Fabrikbuchführung und Selbstkostenberechnung der Firma Ludw. Loewe u. Co. 2. Abdr. Berlin: Springer 1910. (XI, 220.) M. 10.

A Loewe-féle gyár 1800 munkást foglalkoztat és gépeket gyárt. A különböző gyártási ágak számára 132 formulare van használatban, amelyekben „mindenről van szó, ami az illető esetben minden esetleg lehető mellékkörülmény megfontolásával tekintetbe jöhet.” A könyvelésre 36 kereskedelmi hivatalnok van alkalmazva, tehát minden 50 munkásra jut egy és ezeknek összes fizetése 2%-át teszi ki a „produktív” munkabérének. Az úgynevezett „Meisterwirtschaft” ki van küszöbölve, „a munkások szellemi közreműködését lehetőleg kevéssé veszik igénybe” stb. Tipikus példája ez a modern üzemszervezetnek, teljes bürokratizálódásával, mechanizálásával, az irányító munkának és minden kezdeményezésnek a technikai eljárásokban a műhelyből kiemelésével, hogy az irodában teljesen racionálisan, hagyományoktól, egyéni tapasztalatoktól befolyásolhatatlanul, a legökonomikusabban állapítsák meg. Az igazi amerikanizmus, amely felé, íme, a kontinens is gyors léptekkel haladnak. Ha ugyan minden gyárnak szervezete a gyár egyéni-

ségéhez kell hogy alkalmazkodjék, a könyv mégis nagyon érdemes a tanulmányozásra vállalkozóknak és mérnököknek, de azonkívül a szociálpolitikusnak is. Sok új szociálpolitikai probléma csírázik ez új, győzelmes gyárszervezetből.

Szabó Ervin.

Kislakások mintatervtára. A „Landes-Versicherungs-Anstalt Rheinland” képes és szöveges kiadást rendezett olyan mintaszervezeteknek mondható tervrajzokból, amelyeket 1, 2 és 4 családnak való lakások számára gyűjtöttek össze. A tervek összeválogatásánál a fősúlyt az olcsóságra, területkihasználásra és külső csinra helyezte. E tervek alapján való építkezést mindenkinek megengedte a kiadó és így a 10 márkáért árusított gyűjteménynek sokan igen nagy hasznát láthatják.

A legkisebb bér megállapításának mozgalma egyre több és több iparágra terjed ki Angliában. A múlt számunkban adtunk hírt a kereskedelmi alkalmazottak ily irányú akciójáról és ugyancsak ezidőszertint aktuális a dobozkészítő munkások minimális bérének ügye is. Erre vonatkozólag is nemrégiben tette közzé a Bérhivatal a tervezetét, amely szerint e szakma munkásnői 1912 január 31-ig 27½ fillér óradíjat, ettől kezdve 1913 január 31-ig 30 fillért, azután pedig 32½ fillért kapjanak. A tervezet jelentőségét megértjük, ha tudjuk, hogy mintegy 22 ezer egyén van általa érdekelve és hogy némely ágában e szakmának a munkások 15–17 fillér órabért kerestek eddigéig, úgy hogy a tervezet egy jelentékeny munkástömeget 100 %-os munkabéremelést jelent.

Az angol munkanélküliség elleni biztosítás. Az angol National Insurance Bill – melyet először ismertettünk a magyar sajtóban – második része a munkanélküliség elleni biztosítással foglalkozik. Ez az *első eset*, hogy egy nagy állam törvény útján fogja a *kötelező* munkanélküliség elleni biztosítást szabályozni. Eddig a kérdéssel főleg csak a városok foglalkoztak. A tervezet különbséget tesz: a) kötelező munkanélküli biztosítás és b) az önkéntes munkanélküli biztosítások állami támogatása között. A kötelező munkásbiztosítás az építő, a hajó és a fémiparra terjed ki. Minden munkás e célra 24 fillért tartozik hetenként fizetni, ugyanannyit a munkaadó. Az állam az egész összeg %-át adja. Segélyt csak az kap, aki 26 hétig dolgozott már valamely üzemben. Sztrájk és kizárás esetén is megilleti a munkást a segély, de csak a sztrájk vagy kizárás megszűnte után. A segély a mi pénzünkben számítva a fémiparban heti 8 korona 40 fillér, az építőiparban heti 7 korona 20 fillér és évenként legföljebb 15 hétig tart. *A kötelező munkanélküli biztosítás a beszerzett statisztika szerint 2,421.000 munkásra fogkiterjedni.*

Mennyi alkoholt fogyaszt a munkás? E kérdésre mindenkinek meg van a maga tapasztalatán és a mindennapi élet jelenségeinek szemléletén alapuló felelete. Pontosabb választ egy újabb statisztikai felvétel ad, amely szerint a németországi munkások átlag jövedelmük 5 percentjét költenék szesz italokra. Azt hisszük azonban, hogy ha van társadalmi jelenség, amelynek statisztikájához csak megbízhatatlan és a valóságot szépítő adatokat lehetséges kapni, úgy az alkoholfogyasztás mindenestre az első ezek között, mert e részben őszinte vallomást csak az tesz, akinek az igazság megvallásával dicsekedni valója van, míg a többi erősen szépíti a helyzetet. Meg kell azonban annyit örvendetes jelenségül állapítani, hogy az alkoholfogyasztás csökkenőben van Németországban.

A budapesti ipari és kereskedelmi munkaközvetítő intézet XI. évi jelentése, mely az 1910. évre vonatkozó működést ismerteti, most jelent meg. A gondosan és igen áttekintően szerkesztett jelentés – melyet az intézet igazgatója nyirjesi Létay Gusztáv írt – az intézet 1910. évi működését, mint összefüggő tizenegy éves tevékenységének legutolsó esztendejét mutatja be. Ezalatt a 11 év alatt az intézet kereken 400.000 esetben közvetített, ebből 1906-ra 81.000, 1907-re már csak 68.000, 1908-ra csak 65.000, 1909-re 67.000 és 1910-re 72.000 közvetítés esik. Az 1906. év utáni esés az ipari pangásra, a későbbi emelkedés az építkezési kedv fellendülésére vezethető vissza.

A magyar szabadkőművesség kulturmunkája cím alatt rendkívül érdekes cikk jelent meg a Les Documents du Progrès júniusi számában. Két irány küzd egymással, mondja a cikk: a kontemplatív, amely csak jótékonykodni akar és a radikális, amely abban a véleményben van, hogy a páholyoknak ki kell lépni az élet színterére. Ha a szabadkőműves páholyok jelentéseit átolvassuk – folytatja a cikk – alig lehet csodálkozásunkat elnyomnunk. Először: mert a 78 páholy az ő 5200 tagjával egy, az önkéntes alávetésre alapított szervezet, másodsor: mert minden gazdasági vasry osztályérdek nélkül csak ideális érdekek által vezetetik magukat, harmadsor: mert a hivatalos körök ellenszenve dacára is buzgó munkát fejtenek ki. Eddig a többek között a következő intézmények köszönik létüket a szabadkőművességnek.

1. Koldulás elleni egyesülés. 2. Szegényügyi országos egyesület. 3. Erzsébet Népakadémia. 4. Esti kurzusok a gyárakban. 5. Anya és csecsemő védőegyesület. 6. Cselédotthon. 7. Ingyen népolvasmányok. 8. Patronage ifjú bűnösök számára. 9. Országos nővédőegyesület. 10. Vándorkönyvtárak. 11. Háztartási iskolák. 12. Antialkohol egyesületek. 13. Szegény betegek otthona. 14. Országos jótékonyági egylet. 15. Népiroda. 16. Szünidei gyermektelep. 17. Hajléktalanok menhelye. 18. Ingenykenyér. 19. Gyermeknap. 20. Betegápolási egyesület. 21. Technikusok menzája. 22. Újságygyűjtőszekrények kórházak számára. 23. Kórházi könyvtárak. 24. Ingyentel csecsemők részére. 25. Szoptató anyák otthona. 26. Munkás-kertek. 27. Szabadgondolkodók klubja. 28. Gyermekbíróság. 29. Gyermekágyi nők otthona. 30. Otthon (elbukott nők számára.) 31. Gyermekotthon. 32. Gyermekkertek. 33. Szegényházak. 34. Munkás gimnázium. 35. Községi takarékpénztárak. 36. Fogyasztási szövetkezetek. 37. Irodalmi országos egyesület. 38. Küzdelem a pornográfia ellen. 39. Ifjúsági lapok. 40. A prostituáltak jó útra térítése. 41. Csecsemő egyesület. 42. Vándordiak egyesület. 43. Egyetemi hallgatók segélyegylete. 44. Néphivatalok. 45. Nőegyesület. 46. Népkonyhák. 47. Süketnémák intézete. 48. Vallásgyógyítás országos ligája. 49. Békeegyesület. 50. Galilei-klub. 51. Társadalomtudományi társaság. (Ez tévedés! a szerk.) 52. Béna gyermekek otthona. 53. Ipariskolai tanulók ösztöndíja. 54. Karácsonyi ajándékok elhagyott gyermekeknek. 55. Analfabéta katonák oktatása. 56. Pénz és tüzelőanyag kiosztása. 57. Polgári iskolák. 58. Szegény tanulók segélyezése. 59. Felneveltek otthona. 60. Internátusok. 61. Emberi jogok egyesülete. 62. Párbajellenes liga. 63. Elszegényedett apák otthona. 64. Tanulók otthona. 65. „Szeretet” országos egyesület. 66. Mensa academica. 67. Uránia. 68. Teaszobák. 69. Szabad Lyceum. 70. Múzeum (?) 71. Tuberkulózis elleni liga. 72. Good-Templar páholyok. 73. Ipariskolák. 74. Calvin emlékmű.

A magyarországi községi üzemek és szociálpolitika ismertetésére kérte fel dr. Basch Imrét a Verein für Sozialpolitik. A könyv az őszi Duncker & Humblot előkelő német cég kiadásában fog megjelenni. A szerző eddigi működése biztosítékot nyújt arra, hogy ez a mű méltón fog csatlakozni a legelőkelőbb német szociálpolitikai egyesület eddigi – mintegy 200 – kötetéhez. Magunk részéről gratulálunk a Verein, választásához, mert, alaposabb és szélesebb látókörű munkást nálunk e fiatal tudósnál alig találhatt volna.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító-pénztár fogalmazója.

A választott bírósági eljárást szabályozó rendelet módosítása. Az Országos Pénztár 1910. évi közgyűlése elhatározta, hogy a munkásbiztosítás választott bírósági eljárási rendeletnek az életbeléptetése óta szerzett tapasztalatoknak megfelelő módosítása iránt felterjesztés intéztessék a kereskedelemügyi miniszterhez. A közgyűlési határozat alapján az elnökség az felterjesztést elkészítette s az állami munkásbiztosítási hivatal útján felküldötte a kereskedelemügyi miniszterhez. A felterjesztés mindenekelőtt kiemeli azt, hogy az eljárási rendelet úgy alapjában, mint részleteiben kiváló perrend, azonban egynémely rendelkezésének végrehajtása rendkívüli nehézségekbe ütközik, miért is szükségesnek mutatkozik ezen rendelkezéseknek a perrend alapelveinek megbotlygatása nélküli megváltoztatása.

A felmerült nehézségek az országos pénztár szerint a következő két csoportba oszthatók: A) az országos pénztár által teljesítendő cselekményekre előirt *határidők rövidsége*; B) a teljesítéshez megkívántatott *okiratok hiánya*.

A) A mi a teljesítendő cselekményekre előirt *határidők rövidségét* illeti, itt mindenekelőtt rámutat az országos pénztár arra, hogy az Eljárási Rendelet 52. §. 2. bek. 55. §. és 56. §-ában a pénztári határozatok ellen benyújtott *felebbezések felterjesztésére vonatkozólag megállapított 3 napos határidő* túl rövid s kéri annak *legalább 8 napban, lehetőleg azonban az általános szokásnak megfelelőleg 15 napban való megállapítását*, mert egyrészt a felebbezés iktatása, felszerelése, az előiratoknak esetleg különböző osztályokból való összeszedése, a felebbezés áttanulmányozása, a felterjesztő irat elkészítése s abban a felebbezésre vonatkozó észrevételek megtétele, a felterjesztő irat revíziója, a segédhivatal általi leírás, a szabályszerű aláírások beszerzése és az expedálás nagyon gyakran nem történhetnek meg három nap alatt, másrészt viszont a be nem tartható határidő helyett 8, illetve 15 napos határidő megállapítása alig játszana szerepet az igénylő szempontjából, ha figyelembe vesszük, hogy a felebbezés *beadására* a törvény 15 napi, illetve *három havi határidőt* engedélyez s a pénztár által felterjesztett felebbezéseknek tárgyalásra való kitűzésére határidő megállapítva nincsen.

A határidők rövidségének nehézsége ismétlődik *a teljesítési határidőnél is*, s ezért kéri az országos pénztár, hogy az Elj. Rend. 211. §-a, mely a pénztárt 3 napon belüli teljesítésre kötelezi, oly képen módosítsák, hogy a *pénztár az ítéletben ne fizetésre, hanem „folyósításra” köteleztessék s a folyósítási határidő legalább 8 nap, lehetőleg azonban 15 nap legyen*. Tekintettel ugyanis arra, hogy az országos pénztár a baleseti járadékokat a kereskedelemügyi miniszter 65439/908. sz. rendelete értelmében a m. kir. postatakarék-pénztár cheque- és clearing-forgalmának igénybevételével köteles „folyósítani”, s tekintettel arra, hogy postatakarék-pénztári *folyósítás* mellett lehetetlen, hogy a járadék már a 3. napon az igénylő kezéhez *kifizetve*, s így az Ítélet parancsa teljesítve legyen, szükséges, hogy az Elj. Rendelet 211. §-a olyképen módosítsák, hogy összhang jöjjön létre az ítéletnek és a kereskedelemügyi miniszter 65439/908. sz. rendelete között. Ez annál is inkább fontos, mert a gyakorlatban előfordul, hogy a járadékra jogosult vagy ügyvédje, – miután az ítélet „*fizetésről*” rendelkezik – a 3 napi teljesítési határidő eltelte után, ha a járadék addig a jogosult

kezében nincsen, megkéri a végrehajtást a pénztár ellen s a bíróság azt el is rendeli.

B) A folyósításhoz feltétlenül megkívántató *okiratok hiányának* nehézsége miatt kéri az országos pénztár az Eljárási Rendelet 211. §. 2. és 3. bekezdésének megváltoztatását. Az Elj. Rend. id. §-a szerint u. is „az oly ítéletek és végzések teljesítési határideje, a melyek ellen felelőseinek helye nincsen, ha a fél az ítélet vagy végzés kihirdetésénél jelen volt, ezen kihirdetésétől kezdődik, s a kihirdetésnél jelen voltak tekintetik az, ki azon a tárgyaláson vagy eljárás cselekményénél, a melynek folyamán a határozat hozatott, megjelent.” Rámutat az országos pénztár arra, hogy okirat nélkül, pusztán a kiküldött közeg jelentése alapján való folyósítás rendkívül aggályos, mert gyakran megesik, hogy az elnök tévesen hirdeti ki, vagy a kiküldött tévesen érti, vagy tévesen jegyzi fel az Ítéletet. De különösen súlyos az a rendelkezés az országos pénztár szerint, hogy a kihirdetésnél jelen voltak tekintetik mindenki, ki a tárgyaláson jelen volt; előfordulhat ugyanis, hogy a tárgyaláson jelenlévő rosszul szűllét miatt vagy más okból kénytelen a kihirdetés előtt eltávozni, a mely esetben méltánytalan, hogy ő mégis a határozat kihirdetésénél jelenlévőnek tekintésék. Ezeknél fogva az országos pénztár az Eljárási Rendelet oly értelmű módosítását kéri, hogy a felelőseiket kizárásával hozott határozatok teljesítési határideje mindig a határozat kézbesítése napjától kezdődjék.

A folyósításnál szükséges okiratok szempontjából azt a kérelmet terjeszti még elő az országos pénztár, hogy az *állandó járadék iránti perekben azon ítéletek és végzések jogerőre emelkedéséről, a melyek ellen felelőseinek helye van, a peres felek a bíróság által végzésileg értesítessenek s a teljesítési határidő ezen határozatoknál ne a jogerőre emelkedés napjától, hanem mindegyik félre nézve a jogerőre emelkedésről szóló végzés általa történt átvétele napjától számítsák.* Ez szükséges azért, mert az állandó járadék iránti pereket az ország különböző városaiban székelő tizenegy választott bíróság intézi, s így a jogerőre emelkedést az országos pénztár csakis az illető városban levő helyi szerve útján állapíthatja meg, a helyi szervek által a jogerőre vonatkozólag küldött értesítés azonban, tekintettel a teljesítési határidő rövidségére, mindig későn érkezik ahhoz, hogy az országos pénztár még a teljesítési határidőn belül teljesíthessen. *A jogerőre való emelkedésről szóló értesítés kézhez vétele előtt,* vagyis annak a közlése előtt, hogy igénylő a határozatot kézhez vette s az ellen felelőseivel nem élt, – az országos pénztár pedig akkor sem teljesíthet, ha ő maga nem szándékozik is felelőseivel élni, mert ha az igénylő az ítélet ellen felelőseivel, úgy az ítélet az állami hivatal bírói tanácsának 7. sz. elvi határozata szerint az igénylő hátrányára is megváltoztatható.

C) Ezekén kívül az országos pénztár még a következő három módosítását kéri az Eljárási Rendeletnek:

Az I. fokú választott bíróság és az állami hivatal bírói osztályának megalakulása költség- és munkakiméltetés céljából *ne külön alakuló ülésen,* hanem az *első tárgyalás napján a tárgyalás előtt történjék.* *Betegségi segély és időleges járadék iránti perekben* az országos pénztár köteleztessék ugyan a teljesítésre, de tekintettel arra, hogy ezen segélyeket az országos pénztár *helyi szervei útján* köteles kiszolgáltatni, az Elj. Rend. id. §-ának megfelelő kiegészítésével rendeltessek el, hogy az ítéletben kifejezetten mondassék ki, hogy az országos pénztár ez illetékes helyi szerve útján tartozik fizetni. Megesett ugyanis, hogy betegségi se-

gély ügyében hozott ítélet alapján *közvetlenül az országos pénztár ellen vezették végrehajtást.*

Végül azt kéri az országos pénztár, hogy bár a kiskorú sérült ügyében a törvényes képviselő jár el a bíróság előtt, a járadék az Ítélet szerint ne a törvényes képviselőnek, hanem a sérültnek kezeihez folyósítsák, főleg azért, mert a kereső kiskorú sérült az esetek igen nagy számában önállóan és szüleitől külön él és sajnos, a szülő kezéhez kézbesített járadékból semmit sem kap meg akkor, a mikor a legjobban rá volna utalva a segélyre.

Rendőrkapitány a pénztár élén. Mint múlt számunkban jelentettük, az állami munkásbiztosítási hivatal a lugosi ker. pénztár autonómiáját felfüggesztette és a pénztár vezetését a lugosi rendőrkapitányra bízta. Izéltőül annak, hogy milyen lesz a munkásbiztosítási tisztviselők helyzete akkor, ha a pénztárak rendőrképre kerülnek, a rendőrkapitány az igazgatót 4 hétre szabadságot, de egyúttal meghagyta, hogy *Lugos város területét ezen idő alatt nem szabad elhagynia,* íme az emberileg elkerülhetetlen összezavarása a pénztárvezetési és rendőrkapitányi hatáskörnek. A két hatáskörnek egy személyben való összeolvadása még sok téves intézkedésnek lehet okozója a pénztárhoz tartozó tisztviselőkkel és tagokkal szemben. Az 1907: XIX. t.-c. az adminisztrációban egész vonalon a szakszerűséget óhajtván biztosítani, kivonta a pénztárakat az *iparhatósági felügyelet alól,* az állami munkásbiztosítási hivatal a törvény 173. §-ának véleményünk szerint téves magyarázatából eredő intézkedésével az 1907: XIX. t.-c. egész célzatával ellentétben, a lugosi pénztárt a *rendőrhatalóságnak* vezetésé alá helyezi.

Lapunk 4. és 6. számában közöltük, hogy az országos pénztár a kereskedelemügyi miniszterhez intézett kérvényében milyen kifogásokat támasztott a *munkásbiztosítás szempontjából* a T. 173. §-ának oly értelmű magyarázata ellen, hogy az autonómia felfüggesztése esetén az állami munkásbiztosítási hivatal „saját közegeként” a hivatal személyzetén kívül álló személyt is megbízhatson a pénztár vezetésével. A munkásbiztosítás szempontjából felhozott aggályokon kívül a *közigazgatás szempontjából* is rendkívül súlyos aggályok emelhetők az ellen, hogy a rendőrkapitány vezesse a pénztárt. Hiszen az 1907: XIX. t.-c. 193. §-a értelmében a rendőrkapitány az, ki a munkásbiztosítási kihágási ügyekben ítélik s ő egyúttal a T. 156. §-a szerint Ítélikni hivatott iparhatóságnak, a városi tanácsnak is tagja. A bíraskodást gyakorló rendőrkapitány a pénztár vezetésével való megbízása esetén tehát féllé is válik. A közigazgatás szempontjából pedig túrhetetlen incompatibilitás az, hogy a bíró egyúttal fél is legyen.

Az országos pénztár óhaja e kérdésben az, hogy ha már az autonómia felfüggesztetik, úgy a pénztár vezetésével a T. 173. §-a értelmében az állami munkásbiztosítási hivatal tisztviselője bízassék meg. Ezzel biztosítva van a vezetés szakszerűsége, a vezetőnek felelőssége (mert az illető a hivatal fegyelmi hatósága alatt áll) s a pénztár a legválságosabb időkben a helyi áramlatoktól független személy vezetésé alá kerül, kinek megbízatása esetén a paritás elve sem sértezik meg, mint a városi tanácstól, illetve a város képviselőtestülettől s így főleg munkaadói érdekeltségtől függő főjegyző vagy rendőrkapitány megbízatása esetében, s a közigazgatás szempontjából sem áll elő incompatibilitás a pénztár vezetésé és a közigazgatási funkciók ellátása tekintetében.

Balesetbiztosítási járulékelőlegek szedése sürgős esetekben. A balesetbiztosítási járulékok tudvalevőleg mindenkor az üzletév bezárása

után rovatnak ki és szedetnek be, minthogy csakis az üzletév lezárása után állapíthatók meg a balesetbiztosítással járó költségek, melyek a járulékból fedezendők. Az 1907: XIX. t.-c. 43. §-a módot ad ugyan az országos pénztárnak arra, hogy az év bezárása után fizetendő járulékokra előlegeket szedhessen, az országos pénztár igazgatósága azonban a f. év elején csupán a T. 39. §-ában említett *időleges* (főleg építési) *üzemekre* való előlegkivetést határozta el. A határozat meghozatalánál az a szempont vezette az igazgatóságot, hogy az időleges üzemek a végleges kirovás megtörténteig megszűnhetnek, a mi a járulékok beszedését veszélyeztetné, miért is ezen üzemenél a járulékszedés *sürgőssége* indokolja az előlegek kivetését. Tekintettel azonban arra, hogy az előlegek szedésére egyéb sürgős esetek is forognak fenn, az országos pénztár igazgatósága legutóbbi ülésén fent emiuttal határozatát kibővítette. Felhatalmazta ugyanis az elnökséget, hogy *fizetéstelenség, illetve csőd esetében* mindenkor saját hatáskörében és minden további jóváhagyás nélkül vesse ki az előlegeket s azok behajtása céljából a szükséges intézkedéseket tegye meg. Ez az intézkedés azért szükséges, hogy a jó munkaadók ne szenvedjenek a tönkre ment helyett. Tekintettel ugyanis arra, hogy a járulékkivetésnél az összes felmerült költségek osztatnak fel a munkaadók között, azt a költséget, a melyet a csődbe jutott munkaadóknak nem lehet behajtani, a fizetőképes munkaadóknak kellene megfizetniük.

Ugyancsak meghatalmazta az igazgatóság az elnökséget arra, hogy előleget vehessen ki olyankor, *midőn a munkaadó ezt maga kéri*. Ez különösen olyankor szokott előfordulni, midőn az államvasutak részére dolgozó vállalkozó, kinek az államvasutaknál kauciója van, a munkája befejezte után a kaucióját vissza óhajtja kapni. Az államvasutak, tekintettel arra, hogy a T. 22. §-a a munka megrendelőjét is felelőssé teszi a balesetbiztosítási járulékokért, a kauciót csak akkor adja vissza a vállalkozónak, ha igazolja, hogy a balesetbiztosítási járulékfizetési kötelezettségének eleget tett. Ilyenkor a munkaadó maga szokta kérni, hogy előleget vessenek ki reá, nehogy a kauciójára várni kelljen addig, míg a végleges járulék kirovás megtörténik.

Táppénzfizetési állomások Budapest egyes kerületeiben. Minthogy a budapesti ker. pénztár tagjai a táppénz postai megküldése esetén eszközölt postaportó levonások miatt zúgolódnak, még pedig joggal, mert a törvény értelmében ilyen levonásnak helye nincsen s minthogy a pénztár helyiségében való táppénzfizetés a helyiség szűk volta miatt rendkívüli torlódást okoz, a távol lakó tagokra nézve pedig nagy idővesztéssel jár, a budapesti kerületi pénztár elhatározta, hogy Budapest kilenc kerületében táppénzfizetési állomást *állít* fel. Az országos pénztár elvben hozzájárult a tervhez s részletes előkészítés céljából az országos pénztár és a budapesti ker. pénztár szakelőadójából álló értekezlet elé utalta az ügyet.

Kétféle felfogás az Orvosszövetségben.

A *soproni* orvosok az ottani fiókszövetség útján még f. év január havában megegyeztek a pénztárral abban, hogy az orvosi szolgálati-, fegyelmi- és illetmény-szabályzatok alapján vállalják a pénztárorvosi szolgálatot. Áprilisban a pénztár az orvosoknak szétküldötte aláírás végett az állami munkásbiztosítási hivatal által approbált tervezeteket, a soproni fiókszövetség elnöke azonban köriratilag eltiltotta az orvosokat a szerződés aláírásától, mert a megküldött szerződés nem azonos azzal, a melyet a januári megállapodáskor a fiókszövetségnek ötös bizottsága elfogadott. Tény, hogy

a szerződés kiegészítő részét képező szabályzatokban voltak *az orvosokra kedvező* változtatások. A fiókszövetség elnöke ezen kedvező változtatásokat csak azért nem akarta elfogadni, hogy ily módon *új tárgyalásokat* kezdhessen a pénztárral s ekkor új föltételül kikösse azt is, hogy a gyulai orvosok a gyulai ker. pénztár által visszavétesse. A pénztár azon állásponton volt, miszerint az orvosokra a már létesült megállapodás kötelező, s ha az orvosokra kedvező változtatásokat elfogadni nem hajlandók, hogy a régi megállapodás marad érvényben. A soproni fiókszövetség ez ügyben közgyűlést tartott, s erre az Országos Orvosszövetség főtítkárát, *dr. Flesch Nándort* is meghívta. A közgyűlésen *dr. Flesch* az iratokat megtekintvén, *kijelentette, hogy tekintettel arra, miszerint a pénztár és az orvosok között a fiókszövetség útján a megegyezés januárban már létrejött, az egyetlen helyes álláspont az, hogy a gyulai orvosügy miatt a szolgálat megszakítása meg nem történhetik.*

Igazán sajnáljuk, hogy *dr. Flesch Zalaeger szegre* is nem utazott le, mert különben ott is más fordulatot vettek volna az ügyek. A zalaegerszegi ker. pénztár orvosai június 1-én megszüntették a szolgálatot, *noha* a pénztár az orvosokkal 1910. év december hó 19-én a fiókszövetség útján *szerződést kötött*, mely szóról-szóra a következőleg hangzik:

„Egyezség, mely egyrésztől a zalaegerszegi ker. pénztár, másrésztől a zalavármegyei orvosszövetség, mint a pénztári orvosok képviselője között kötöttet. 2. Tekintettel arra, hogy a folyó év október hó 1-én megkötött szerződést az országos pénztár tudomásul vette, a kiadott, s már elfogadott szabályzatok alapján köteendő végleges megegyezés a belügyminiszter döntéséig függőben hagyatik. 2. *A míg a végleges megegyezés az elfogadott szabályzatok alapján megköthető nem lesz, addig a folyó évi július hó 28-án megkötött egyezség nyer alkalmazást, s a pénztári orvosoknak ezen egyezségben megállapított díjazást fizeti a pénztár. Zalaegerszeg, 1910. december 19. Aláírások.*”

A július 28-án kötött egyezség két évre szól, tehát semminő magyarázattal sem lehet a szolgálat megszakítását igazolni.

A zalaegerszegi eset nem valami fényes bizonyítékot szolgáltat a fiókszövetségek útján kötött szerződések értékéről!

Az aradi kerületi munkásbiztosító pénztár 1910. évi rendkívül gondosan megszerkesztett jelentése képet ad arról a pontos munkáról, mely ennélfelől a pénztárnál folyik. A taglétszám az 1909. évi 12.126-ról 13.237-re emelkedett, a járulékbévétele 301.101 K (1909-ben 302.689 K), az összjövedelem pedig 311.349 K-t tett ki. A segélyezési kiadások 241.395 K-ra (80.20 %-a a járulékbévételeknek), a táppénzkiadás 89.027 K-ra (29 %), a kezelési kiadások 47.955 K-ra (16%), s ebből a személyi kiadások 33.221 K-ra (11.07 %) rúgtak. A hátralék 55.946 koronát (18.5 %) tesz ki. A pénztár az évet 20.856 korona (6.9%) felesleggel zárta le. 1909-ben a felesleg 7766 koronára (2.5 %) rúgott.

Oktatási egyenérték beszámítása a tanonc keresetének megállapításánál. Biróságaink azon a méltánytalanságon, hogy a balesetet szenvedő tanonc a járadékot egész életén át a tanonckorában élvezett keresményének megfelelő összegben kapja, holott munkaképesség csökkenése őt nem tanonckeresetének, hanem a vele egykorú munkások keresetének megfelelő részétől üti el, minden módon segíteni igyekeznek. Ezen törekvésüknek egy újabb érdekes módja az, hogy a kártalanítás alapjául szolgáló kereset kiszámításánál oktatási egyenérték címén bizonyos összeget számítanak hozzá a keresethez. Így

a budapesti munkásbiztosítási választott bíróság legutóbb egy ítéletében havi 20 korona, s így évi 240 korona oktatási egyenértéket vett fel s azt a 300 K-hoz (78. §.) hozzáadva 540 korona évi keresetet vett a kártalanítás alapjául. Az ítéletből idézzük a következőket: „A T. 11. §-ának ut. bek. szerint a kártalanítás alapjául szolgáló javadalmazás kiszámításánál a természetbeni járandóságok egyenértéke számításba veendő: tehát a tanoncok munkakeresményének részét képezi, a mennyiben ily természetbeni szolgáltatásokat élveznek. De figyelembe veendő a tanoncknál az is, hogy ő azért, mert a munkaadó részéről ingyen oktatásban részesül, kevesebb fizetést huz, mint a mennyit kapna egyébként az általa teljesített munka értékének megfelelően. A T. 78. §. ut. bekezdése pedig nem zárja ki, hogy az ott megjelölt minimumot meghaladó ez az érték a kereset meghatározásánál figyelembe véendő.”

Az országos pénztár az oktatási egyenértéket megállapító ítéleteket egyelőre megfélebbezi, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal végérvényesen döntse el a szóban forgó kérdést, s hogy az esetben, ha a *kártalanításnál* az állami munkásbiztosítási hivatal is helyesli az oktatási egyenérték figyelembe vételét, *úgy a baleseti járulék kirovásnál figyelembe veendő munkabérek megállapításánál* is beszámíthassa az országos pénztár az oktatási egyenértéket. Az állami munkásbiztosítási hivatalnak a kártalanítási ügyben való döntése ugyanis biztosítékot nyújt az iránt, hogy a járulékkirovási ügyben is az oktatási egyenérték beszámítása mellett fog dönteni, ha a munkaadók a T. 157. §-a alapján az oktatási egyenérték beszámítása alapján megállapított járulékkirovás ellen hozzá felebbezéssel élnének.

A bíróságoknak a tanoncok kártalanításának javítására irányuló törekvését egyébként helyeseljük, de meg kell jegyeznünk, hogy még ez a dicséretre méltó törekvés sem képes a kártalanításnál a tanoncokat érő sérelmet kiküszöbölni. Annak remédiuma csakis a törvény oly értelmű módosítása volna, hogy a tanonckorában balesetet szenvedett személy járadéka egész a 40. év eléréséig, bizonyos időszakokban, pl. 3 évről 3 évre revízió alá veendő olyképen, hogy a járadék mindenkor az illetővel egykorú, hasonszakmájú munkások szokásos évi munkakeresményének megfelelő évi kereset alapul vételével újra és újra állapítandó meg.

Elvi jelentőségű határozatok.

A T. 60. §-ának 4. bekezdése alapján önként tovább fizető tagja a pénztárnak csak az maradhat, ki valamely, a biztosítási kötelezettséget megállapító foglalkozásból kilépve foglalkozás nélkül marad. Mihelyst az ilyen egyén valamely foglalkozáshoz jut, arra való igénye, hogy tagságát önkéntes továbbfizetés címén fentarthassa, megszűnik. Országos Munkásb. és Balesetbiztosító Pénztár 17881/911.

Tárgyalatik a b-i kerületi pénztár 18305/1911. sz. a. felterjesztése, melyben kérdést intéz aziránt, lehetnek-e a pénztárnak önként tovább fizető tagjai olyanok, kik házalással, ügynökséggel, varrással, háztartással foglalkoznak, kik önálló iparosok vagy kiskereskedők lettek, végül olyanok, kik nyűg-avagy kegydíjat élveznek, avagy akiket gyermekeik tartanak el.

Határozat:

Az országos pénztár elnöksége megállapítja, hogy a törvényhozás intenciói szerint a T. 60. §-ának 4. bekezdése alapján önként tovább fizető tagja a pénztárnak csak az maradhat, ki valamely a biztosítási kötelezettséget megállapító foglalkozásból kilépve foglalkozás nélkül marad. Mihelyst az ilyen egyén valamely foglalkozáshoz jut, arra való igénye, hogy tagságát önkéntes továbbfizetés címén fentarthassa, megszűnik.

Az ilyen egyénnek az országos pénztárhoz való viszonya azután mindenkor új foglalkozása szerint bírálendő el. Ha tehát a T. 1. §-ában felsorolt valamely foglalkozáshoz jut, úgy az országos pénztár kötelezett tagja lesz. Ha a T. 7. §-ában megjelölt körülmények közé kerül, úgy csakis önkéntes tagnak vehető fel a T. 7. §-ának és az országos pénztár alapszabályai 11. §-ának korlátai között. Ha akár mint alkalmazott, akár mint munkaadó, akár mint alkalmazottat nem foglalkoztató önálló személy, oly foglalkozáshoz jut, amely sem a T. 1. §-ában, sem 7. §-ában felsorolva nincsen, úgy az országos pénztárnak semmilyen címen nem lehet betegség esetére biztosított tagja.

Ennélfogva azok, kik házalással, ügynökséggel, háztartással foglalkoznak, vagy akik önálló iparosok avagy kiskereskedők lettek, az országos pénztár önként tovább fizető tagjai nem maradhatnak. Ellenben önként tovább fizető tagok maradhatnak azok, kik nyűg- vagy kegydíjat élveznek, úgyszintén azok, akiket gyermekeik tartanak el, azon esetben, ha a családfő, illetve az eltartó nem biztosításra kötelezett tag. Ha az eltartó biztosításra kötelezett tag, akkor a biztosítási kötelezettséget megállapító foglalkozásból kilépett személy önkéntes tagság iránti kérelme a törvény 7. §. f) pontja alapján bírálendő el mindaddig, míg újból foglalkozáshoz nem jut. Azok, kik a biztosítási kötelezettséget megállapító foglalkozásból való kilépés után varrással foglalkoznak, önként tovább fizető tagok nem maradhatnak. Az esetben, ha önállóan fogadnak el saját lakásukban megrendeléseket önkéntes tagul való felvételük a törvény 7. §. c) pontja alapján bírálendő el, amennyiben segédszemélyzet nélkül dolgoznak. Ha valamely munkaadó részére megszabott bérért dolgoznak, illetve varrnak lakásukon, akkor sem lehetnek önként továbbfizető tagok, mert ezen állapotuk az otthoni munkás fogalmi körébe esik.

Indokolás:

A törvényhozó a munkásbiztosítási törvény megalkotásakor azt akarta, hogy a betegség esetére való biztosítás előnyeiben részesülhessen a) az, aki biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásban volt, de onnan kilépett, (T. 60. §.) c) s az, aki a T. 7. §-ában felsorolt egyéb foglalkozásokban vagy körülmények között van.

Kérdés azonban, vajon akarhatta-e a törvényhozó azt, hogy az, aki biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásban alkalmazva volt, pusztán ezen múlt körülménynél fogva, tekintet nélkül életének későbbi körülményeire, az országos pénztár tagja maradhasson?

Tekintettel arra, hogy a szociális biztosításnak nem az a célja, hogy lehetőleg mindenkit bevonjon a biztosítás körébe, hanem az, hogy azon személyek részesüljenek az általa nyújtott szolgáltatásokban, kik gazdasági helyzetüknél fogva azokra rászorulnak, a szociális biztosítás alapelveinél fogva lehetetlennek kell nyilvánítanunk azt, hogy valaki pusztán azért, mert valaha oly helyzetben volt, amelyben a szociális biztosítás előnyére rászorult (t. i. biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásban volt) később, ha ilyen helyzetben már nincs is, részesülhessen a szociális biztosítás előnyeiben.

Azt, hogy kik vannak oly helyzetben, amelyben a szociális biztosítás előnyeiben való részesítésük indokolt, a törvényhozó a T. 1. és 7. §-aiban határozta meg. Azokat tehát, akik a T. 1. és 7. §-aiban felsorolt foglalkozásokban, illetve életkörülmények között nincsenek, a törvényhozó nem akarta a szociális biztosítás részesévé tenni, mert különben őket is felsorolta volna. Nem akarhatta tehát az egyéb foglalkozásban és életkörülmények között levő személyeket a biztosítás előnyeiben részesíteni akkor sem, ha a múltban a T. 1. §-ában felsorolt foglalkozásban voltak is, de abból való kilépésük után más, a T. 1. és 7. §-aiban fel nem sorolt foglalkozáshoz jutottak, mert – mint fentebb megállapított – a szociális biztosításnál csupán a jelen életkörülmények s nem a múlt helyzet szolgálhat a biztosítás alapjául. Épen ezért a T. 60. §-ának az önkéntes továbbfizetésre vonatkozó rendelkezése csakis úgy értelmezhető, hogy az országos pénztárnak önként tovább fizető tagjai csakis azok maradhatnak, kik a biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásból kilépve, foglalkozás nélkül maradnak. Ilyen egyéneknél a jelen helyzet indokolja, hogy a szociális

biztosítás előnyeit, amelyben eddig részük volt, el ne veszítsék.

Hogy a törvényhozó valóban csak a foglalkozás, illetve munkanélküliek részére kívánhatta a T. 60. §-ában biztosított önkéntes továbbfizetés jogát megadni, világossá válik akkor is, ha a törvény ellenkező magyarázata esetén lehetségessé válik akkor is, ha a törvény ellenkező magyarázata esetén *lehetségessé* váló visszaéléseket szemléljük. Ilyen esetben ugyanis az olyan személy is, kinek helyzetét nem találta a törvényhozó a biztosítást szükségessé tevőnek (pl. 2400 koronánál többet kereső alkalmazott vagy nagy segéd-személlyel dolgozó munkaadó) egyszerűen megszerezhetné a biztosítás előnyeit azzal, hogy néhány napot biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásban tölt el. Vagy pedig az olyan személy, ki a T. 7. §. a)–f) vagy h) pontja szerint (1. alapszabályok 11. §.) önkéntes tagságra jogosító körülmények közé kerül, de nem egészséges vagy 40 éven felüli, az országos pénztár alapszabályai 11. §-ában megállapított azon rendelkezést, hogy csakis az esetben vehető fel önkéntes tagnak, ha 40 évnél nem idősebb s orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy egészséges, kijátszhatja egyszerűen azzal, hogy néhány napot biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásban tölt, mert a kötelezett tagok felvétele sem az életkortól, sem az egészségi állapottól nem tétetik függővé.

Sztrájkolókkal szemben a T. 61. §-ának első bekezdése alkalmazandó. Ha a sztrájkoló nem magyar területen lakik, de lakóhelye ugyanaz, mint munkája idején volt, a külföldön tartózkodás nem akadály a segíelyezésnek. Fiumei ker. mb. pénztárak. O. M. B. P. 32341/911. sz.

Munkások és munkaadók szervezkedése.

A világ szervezett munkásai. A szakszervezeti központok nemzetközi titkárának jelentése szerint 9,845.000 szervezett munkás találtatott a világon 1909-ben.

500.000 tagja van a német fém munkások szövetségének, mely most ünnepli fennállásának huszadik évét. Hatalmas szám, mely mutatja, mennyivel alkalmasabb eszköz a munkások egyesítésére a szakszervezet, mint közvetlenül a politikai egyesületekbe való tömörülés, amint azt a maga idejében Lassalle tervezte.

Az n. n. Osborne bill, melyet az angol belügy-miniszter május végén terjesztett a ház elé, megszabja, milyen célra fordíthatják a szakszervezetek vagyonukat. A bill a szakszervezeti vagyonnak pártpolitikai célra való fordítását is megengedi, de csak az alatt a feltétel alatt, ha szavazás útján a többség ebbe beleegyezik. Egy szakszervezeti tag sem kényszeríthető arra, hogy pártpolitikai célokra befizetéseket eszközöljön, és ebből a szakszervezet többi tagjaival szemben reá semmiféle hátrány sem származhatik.

Újabb kollektív szerződések. A budapesti festőmunkások szervezete kollektív szerződést kötött a munkáltatók ipartestületével. Az a viszály, amely a munkáltatók és munkások között mintegy két év óta húzódott, már régen véget ért volna, ha bizonyos oldalról nem szítják. A munkások az elmúlt hetekben részleges harcot indítottak és így sikerült a munkáltatókat arra bírni, hogy békés egyezsége lépjenek a szakszervezettel. Három évre szóló kollektív szerződést kötöttek. A minimális órabér 66 fillér. Azok a munkások, akiknek március 1-én 66 fillérenél magasabb órabérük volt, 5 százalék béremelést kapnak. A 66 filléres órabér két év múlva két fillérrel emelkedik és akiknek a minimálisnál magasabb az órabérük, azoké is két fillérrel emelkedik. A festőmunkások szervezete

fejlődésnek indult. Ebben az évben ezernél több tagot nyert és Budapesten kívül a következő helyeken kötött kollektív szerződéseket: Szeged, Szombathely, Miskolc, Losonc, Kaposvár, Hódmezővásárhely.

A budapesti címfestők négyheti harc után szintén kollektív szerződést kötöttek. A munkások kivívták a nyolc órai munkaidőt.

Az építőmunkások két helyen kötöttek kollektív-szerződést. Zsombolyán a kőművesek két évre, Kiszékelyen a kőművesek és ácsok három évre kötöttek kollektív-szerződést. Mind a két helyen a minimális órabér 38-54 fillér. Ez a minimum azonban évenként két fillérrel emelkedik. A nyári munkaidő napi 10 óra. A kisszékelyi szerződés szerint a munkáltató szervezetlen munkást nem alkalmazhat és az akkordbér törlendő. Mindkét szerződésben május elseje munkaszüneti napnak ismertetik el.

A fém munkások szintén több helyen kötöttek kollektív-szerződést, így a szegedi asztalosok megkötöttek a szerződést, mielőtt még sztrájkra került volna a sor. Szerződést kötöttek továbbá Kecskeméten és Losoncon. Kassán pedig három napi sztrájk után kötöttek az asztalosok kollektív szerződést a kilenc órai munkaidő alapján. Nagyváradon a kárpitások nyolc napi harc után megkötötték a kollektív szerződést. A munkaidő napi 8¼ óra.

A budapesti bőröndmunkások kilenc heti bérmozgalom után a következő tarifaszterződést kötötték az ipartestület bőröndös szakosztályával:

1. 9 órai munkaidő.
2. 10%-os béremelés.
3. Minimális bér 18 korona, 1 éves segédnek 22 korona.
4. Tűzőnök bére 15 korona, gyakorolt 18 korona.
5. Ünnepek: Karácsony két napja munkaszünet, 1913 január 1-től újév, húsvét, pünkösd munkaszünet teljes fizetéssel.
6. Kisebb ünnepnapon ¹/₂₈-ig dolgoznak és egész napot fizetnek.
7. Az akkordrendszer eltörlése.
8. Szakszervezeti közvetítés és a bizalmiférendszer elismerése.
11. A tanonc munkaideje egyenlő a munkásokéval.
12. Az eddigi aláírt jobb bér és munkafeltételek érvényben maradnak. A szerződés betartására közös, a munkáltatók hat, valamint a munkások részéről hat tagból álló árszabály-védő bizottság felügyel.

Lejárat 1915 április 1. Újjakötés esetén két hónap a fölmondás.

Ipari igazgatás.

Rovatvezető: *Dr. Kemény Dezső*, kamarai jegyző.

A hetivásáron való árusítás.

A hetivásárok látogatása s az azokon való árusítás szempontjából különbség teendő egyfelől a helybeli lakosok és iparúzők, másfelől az élelmicikkek, nemkülönbben mezei és kerti termények és az iparcikkek között.

Az ipartörvény 50. §-a szerint élelmiszereket, mezei és kerti terményeket és házi iparcikkeket bárki, – tehát úgy helybeliek, mint más községbeliek szabadon áruba bocsáthatnak a heti vásáron, még pedig véleményünk szerint, akár saját termésű, akár továbbeladás céljára vett áruk legyenek azok. Ezeknek árusítótól a hetivásáron, legyenek akár helybeliek, akár más községbeliek, iparigazolvány felmutatása nem követelhető. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy a vásárrendőri közegek a megjelent gyümölcs-, zöldség-, élelmiszer-árusokat stb. adott esetben igazolásra szólítsák fel, csakhogy az igazolás iparigazolvány nem létében ezeknél más okmány segítségével is eszközölhető.

Ami már most az iparcikkkel való kirakodást illeti, – ide nem értve a házi ipari cikkeket – ennek jogát az ipartörvény 50 szakasza s az azt kiegészítő 1887. évi XVIII. t.-c. tudvalevőleg a helybeli iparosok minőséghez kötötte. Ennek folytán más községbeli iparosok és kereskedők csak abban az esetben jelenhetnek meg a heti vásáron, ha az illető községben valóságos és nem színleges fióküzlettel bírnak. V. ö.: K. M. 6743/900. „Aki valamely községben folytonosan üzemben tartott fióküzletet állít fel s annak vezetésével az ipartörvény rendelkezéseinek megfelelő üzletvezetőt bízik meg, az illető községre nézve helybeli iparosnak, tehát olyannak tekintendő, aki készítményeit az 1887. XVIII. t.-c. értelmében nemcsak a községben nyitott fióküzletben, hanem a község hetivásárain is árusíthatja.” Továbbá: K. M. 10315/902. „Valamely község hetivásárai látogatásának jogát csak valósággal fennálló, üzemben lévő rendes fióküzlet biztosíthatja.” – És K. M. 41402/900.: „Azon iparosok, akik fióküzletüket csupán a heti vásárok alkalmával tartják nyitva, a község területén lakó, állandó iparosoknak nem tekinthetők és ennél fogva a hetivásárokat nem látogathatják.” Természetesen még kevésbé azok, akik pusztán az illető község területére szóló iparigazolványt váltottak ki, de ott semmiféle üzlettel nem bírnak. – Megjegyzendő azonban, hogy a törvények a hetivásárok látogatására vonatkozó rendelkezéseinek megszerzése esetén az illető az árusítástól eltiltható ugyan, de kihágásért a törvény alapján felelősségre nem vonható, mert az 50. §-nak megfelelő büntető rendelkezés az ipartörvény VI. fejezetébe felvéve nincs.

A község saját lakosai viszont szintén csak akkor árusíthatnak iparcikkeket a hetivásáron, ha ők ugyanott valamilyen ipart vagy kereskedést üznek és az illető község területére jogosító iparigazolványt nyal bírnak, mely utóbbiban az iparüzés (az „üzlet”) helye közelebről nem jelölendő meg. Ezért nem helyeselhetjük olyan iparigazolványok kiadását, amelyekben ilyen kitételek, mint földön való árusítás, hetivásáron való árusítás, foglaltatnak. Mindazonáltal véleményünk szerint az esetleg már kiadott ilyen iparigazolványok bevonására mód nincsen, és úgy véljük, hogy ha azok birtokosai megkérdeztetvén, azt felelik, hogy az árusítást a hetivásári napokon kívül a lakásukon folytatják, a hetivásáron való megjelenésből sem zárható ki.

Mégegyszer hangsúlyozzuk, hogy a tárgyalt hetivásár-látogatási tilalmak a háziiparcikkre nem vonatkoznak, mert ezek az élelmicikkkel, stb. teljesen azonos elbírálás alá esnek. És ezt a kedvezményt a háziipar támogatása céljából ki kell terjeszteni a továbbeladásra mástól vásárolt, tehát nem saját készítményű házi iparcikkre is.

A Kereskedelmi és iparkamarák szakvéleményei.

1. *Szatócs ebbeli iparigazolványa alapján kész munkásruhákat forgalomba hozhat s ilyeneket arra jogosított iparosokkal készíttethet.* – A budapesti kereskedelmi és iparkamarának a kereskedelemügyi miniszter felhívására adott véleménye.

2. *Könyvnyomda-iparra szóló iparigazolvány alapján könyvnyomdai munkákra szóló megrendelések felvehetőek.* (Budapesti ker. és iparkamarának a ker. miniszter felhívására adott véleménye concret ügyben.)

3. *Tömeges és gyors vásárlásra való csábítás és valótlán adatok.*

A kereskedelemügyi miniszter a budapesti ker. és iparkamarát véleményadásra szólította fel arról a kérdéstről, hogy iparkihágást követett-e el az a tűz-

kárt szenvedett kereskedő, aki kirakatában azt a hirdetést teszi ki: „Most tűz után minden elfogadható áron.” A kamara véleménye szerint az ily hirdetéseknek a kirakatba való tételt még nem tekinthető oly tömeges és gyors vásárlásra csábító hirdetésnek, a mely az ipartörvény 51. §-ába ütköznék, ellenben tűzesetből kifolyólag megsérült áruk olcsó eladásának hirdetése az ipartörvény 58. §-ába ütközőnek minősítendő, ha bebizonyul, hogy ily hirdetés még akkor is szerepelt a kirakatban, amikor már újabb áru érkezett az üzletbe, amelyet már tűzkár nem értéktelenített el.

4. *Korcsmáros borkereskedésre szóló külön iparigazolvány nélkül is adhat el alkalmoszerűleg bort nagyban.*

Egy vidéki korcsmáros három egyénnek egy időben nagyobb mennyiségű bort adott el. Az alsófokú hatóságok panaszolták a jogosulatlan iparüzés kihágásában vétkesnek mondták ki a pécsi kereskedelmi és iparkamarának az iratok közt fekvő 4373/910. számú – nyilván tévesen értelmezett – véleménye alapján, amely szerint nem saját termésű boroknak nagyban való eladása iparszerűen és rendszeresen csak borkereskedésre jogosító iparigazolvány alapján üzhető. Ezzel szemben a panaszolt főbbezésében arra hivatkozik, hogy terhére rótt cselekmény az üzletszerűséget meg nem állapítja, mert három egyénnek egy időben ugyanazon alkalomkor adván el bort, amely nekik a fogyasztásnál izlett, ez tulajdonképpen csak szívességi cselekmény, melyből üzletszerűségre következtetni nem lehet. Ilyen alkalmoszerű eladásokat a többi korcsmárosok is csinálnak egyszer-egyszer s hogy a panaszoltoknak ilyenmű ténykedése nem múlja felül amazokét gyakoriságban és nem bír az iparszerűség jellegével, arra nézve hivatkozik a községi fogyasztási adókönyveire.

A kamara panaszoltoknak ezen érvelését helytállónak találván, a szóban forgó esetben az üzletszerűséget fennforogni nem látta és tekintettel a 95993/1894. sz. K. M. döntésre is, amely szerint: „Azok a felek, a kik bornak és sörnek kimérésére pénzügyi hatósági engedéllyel bírnak, bort és sört emez engedély alapján nagyban is adhatnak el.” – oly értelmű véleményt terjesztett a kereskedelemügyi miniszter elé, hogy bornak nagyban való alkalmoszerű eladása korcsmáros részéről nem minősítendő jogosulatlan iparüzés kihágásának.

5. *Szatócs ebbeli iparigazolvány alapján füstölthúst és szalonnát árusíthat.*

A pomázi járás főszolgabírója megkereste a budapesti ker. és iparkamarát véleményadás iránt arról, hogy jogában áll-e a szatócsnak füstölt sertéshúst és szalonnát árusítani. A kamara az országos gyakorlathoz és az iparközigazgatási praxishoz képest azt a véleményt adta, hogy a szatócs külön iparigazolvány nélkül is árusíthat füstölthúst és szalonnát.

6. *Vegyeskereskedő ebbeli iparigazolványa alapján a szenet közvetlen fogyasztás céljára nagyobb mennyiségben is árusíthatja s a szénnek nagyobb tételekben (Schluss-ok) való beszerzésében nem gátolható.*

Egy vidéki városban települt vegyeskereskedő a II. fokú iparhatóság által üzletkörének túllépése miatt az ipartörvény 1. és 156. §-ai alapján elítéltetett, mert megállapítást nyert, hogy az illető szénszükségletének biztosítására 40 waggonra szóló mennyiségű szénre vételkötést (Schluss) csinált, amiből a II. fokú iparhatóság a nagyban való szénkereskedést vélte megállapítani. Ezzel szemben a budapesti kereskedelmi és iparkamara a kereskedelemügyi miniszter felhívására adott véleményében arra az álláspontra helyezkedett,

hogy ebben az esetben az üzletkör túllépésében álló jogosulatlan iparüzés kihágása nem követtetett el. Az eddigi iparjogi praxisban kétséget kizáró módon megállapított, hogy a vegyeskereskedő ebbeli iparigazolványa alapján jogosult szemet árusítani, mely cikk a háztartásban sűrű és sürgős szükséglet tárgya lévén, még ott sem rekeszthető ki a vegyeskereskedői iparigazolvány alapján gyakorolható üzlet köréből, ahol szénkereskedéssel foglalkozó speciális üzlet van. A vegyeskereskedőnek ezt a jogosítványát a kamara akként értelmezi, hogy a vegyeskereskedő a szemet az ő vevőinek közvetlen fogyasztás céljára nagyobb mennyiségben is árusíthatja és ebbeli ténykedése nagyban való szénkereskedésnek, amelynek fő jellemvonása a viszontelárusítónak való eladás, nem minősíthető. A kamara továbbá nem tartja elegendőnek az en-gros-kereskedés megállapítására egymagában azt a ténykörülményt, hogy panaszolt egyszerre 40 vagonra szóló vételkötést csinált, mert lehetséges, hogy ő ebből a mennyiségből évente csak egy részt hív le és általában nem lehet semminemű detailkereskedőt abban korlátozni, hogy szükségletét a kínálkozó konjunktúrákhoz képest esetleg nagyobb tételekben fedezze.

7. *Hólabda (lavina) szelvények árusítása iparigazolvány nyal nem bíró magánosok részéről, mint jogosulatlan iparüzés az ipartörvény 156. §-ának a) pontja alapján büntetendő.* A budapesti keresk. és iparkamara válasza a kereskedelemügyi miniszter 298577/911. számú leiratára.

Ipari tulajdon.

Rovatvezető : dr. **Bányász Jenő,**

a budapesti keresk. és iparkamara védjegyhivatalának vezetője.

Kereshetőségi jog védjegyperben. A védjegy-törlési peres eljárás alakiságokhoz kötve nem lévén, bármely, a védjegy fennállásánál nem is érdekelt félnek joga van valamely védjegy törlesztését hivatalból észlelendő törlési ok alapján indítványozni és a kereskedelemügyi miniszter tudomására hozni oly tényeket, amelyek a védjegy lajstromozhatósága ellen érvényesíthetők. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter e határozatával egyező az osztrák közmunkaügyi miniszter felfogása. Nem különbözteti meg azonban a panasztétel jogát a kereseti jogtól, amelyre csak az utánczott védjegy vagy árujegy tulajdonosa van legitimálva. Lehetővé teszi ugyanis, hogy felperes, amennyiben azt szükségesnek találja, az alperesi ellenérdeket megcáfolhassa, a bizonyítékokat megerősíthesse, esetleg ellenbizonyítékokat terjeszthessen elő. Védjegy-törvényünk speciális panasztételi jogot nem ismer. A védjegyügyekben követendő eljárást szabályozó m. kir. kereskedelemügyi miniszteri rendelet a peres eljárást a kontradiktórus eljárás szellemében szabályozza s így a régebbi gyakorlattal szemben a kereseti jognak kérvényezési joggá való devalválása úgy látszik inkább arra irányult, hogy az ily „publica aktiók” végnélküli védjegyperrekké ne fajuljanak. Ezzel az agályal szemben hangsúlyozni kívánjuk azt, hogy a védjegypereknek a kamarák hatáskörében való teljes lefolytatása, a peres eljárást szabályozó miniszteri rendelet (55–1901. K. M.) intézkedéseinek fogva („A kamara, ha ennek szükségét látja, mindkét perbeli felet még egy ízben meghallgathatja”, – vagyis, a viszonzválasz-iratnál beszüntetheti a védjegypert) könnyen eloszlatható.

Az ily, az oltalomképesség ellen beadott keresetknél egyébként a kereskedelemügyi miniszternek módjában áll azt azzal az utasítással megküldeni a ka-

maráknak, hogy mihelyt az ügy a kamara nézete szerint döntésre érett, (a felek, úgyszintén a szakemberek nyilatkoztak), az iratokat véleményes jelentés kíséretében terjeszse fel. Az ily eljárás megszüntetné a jogász körök részéről általánosan hangoztatott panaszt, amely a védjegyhatalóság fent említett gyakorlata ellen felhossa, hogy a törlés iránt beadott kereseteknek kontradiktórus tárgyalás nélkül való elutasítása (hivatalból észlelendő törlési ok) által a magánérdekek a közérdeknél hathatósabb védelmet élveznek.

Szóképzések. A szóösszetételek oltalomképességének a kérdésében a budapesti kereskedelmi és iparkamara a kereskedelemügyi miniszterhez intézett véleményes jelentésében annak a nézetének ad kifejezést, hogy a lajstromozott, egyébként oltalomképes szavaknak a forgalomban általánosan használatos szavakkal való összetétele védjegyjogi szempontból kifogás alá nem eshetik, mert az ily összetételeknek a belajstromozásával csupán a szóösszetételeknek, mint ilyeneknek kizárólagos használati joga biztosíthatnák a védjegy-tulajdonos részére, nem pedig a közforgalmi (jelen esetben az orvosi és közegészségügyi) szempontból mindenestre a szabad használatnak fentartandó szavaké. Az árujegyek nem állhatnak ugyan kizárólag ilyen, a forgalomban általánosságban, avagy ennek bizonyos rétegeiben az áruk minőségének és rendeltetésének meelvelülésére állandóan használatos és szükséges szavakból, ámde *tartalmazhatnak ilyeneket szóösszetételben* akképp, hogy maga a szóösszetétel egészében új és oly árujelzőként jelentkezik, mely sem nem használatos, sem nem szükséges az áruk minőségének a megjelölésére és így lényegileg eszményi szó jellegével bír. Különösen áll ez oly esetekre, amidőn az általánosan használatos és szükséges szó az ily összetételben csupán *alárendelt* jelentőségű, míg egyéb részei megkülönböztetésre alkalmas jellegűek.

Az „Aspirin” szóvédjegy törvényes oltalmát a kereskedelemügyi miniszter 1052-1910. sz. határozatával elismerte. A miniszter határozata, miként az előre látható volt, a gyógyszerészek körében általános viszsztatesszéssel találkozott, úgy, hogy az elégedetlenebb elemek erélyes küzdelmet folytatnak az „Aspirin” szóvédjegy elterjedt jó hírneve ellen. A harc színterévé a védjegyjogot tették s a védjegy-törvény 7. §-ában nyújtott jognál fogva („valamely védjegynek kizárólagos használati joga nem zárja ki azt, hogy ugyanazon védjegy más árunemre, más vállalkozó által ne használtassák”) az „Aspirin” szót, *klosettpapiros, sósborszesz, gummy áruk, kozmetikai és vegyszeti cikkek* stb. megvédésére védjegyként belajstromoztatták. Az ily eljárás kétségtelen, a védjegy jog terén meg nem torolható, az – a tisztességtelen eszközökkel dolgozó versenynek egy tipikus esete, amely, úgy véljük, jelen esetben az elberföldi gyáros cég tulajdonát képező „Aspirin” védjegynek kiváló reklámul fog szolgálni. A fogyasztó közönség fokozottabb figyelemmel fogja kísérni a védjegyes árukat s méginkább fog ragaszkodni az „Aspirin” megjelöléssel ellátott gyógyszer-áru kiszolgáltatásához.

A külföldi forgalmi körök felfogásának a mérlegelése. A kereskedelemügyi miniszter egy védjegyperből kifolyólag a szembeállított védjegyek ábráinak és az ábrákban feltüntetett szövegek eltérő voltát megállapítván, az összetévesztést esetleg fokozó szín hatásának a kínai vevő szempontjából való vizsgálatát feleslegesnek tartja, mert, úgymond, a ritka sorú és szabad helyek folytán feltűnő védjegyábrát az is meg fogja tudni különböztetni, a betűkkel sűrűn telehíntett, elmosódó képszerű ábrától. – De ha nem is tudná a kínai vevő a szembeállított két védjegyet egymástól

megkülönböztetni, védjegy-judikatúránk alapelveit a kínai vevő közönség érdekében megváltoztatni nem lehet. A budapesti kereskedelmi és iparkamara ezzel a *felfogással* szemben egy védjegyperben adott véleményében felperesnek a külföldi közönséges vevők megtévesztését illetőleg felhozott érveit is figyelembe vette. A külföldi forgalmi körök, úgyszintén a külföldi közönséges vevő felfogásának, ismereteinek mellőzése, a kamara véleménye szerint kizárólag az előző használat kérdésénél volna bizonyos tekintetben indokolható, bár kétségtelen, úgymond, hogy a védjegy jog éppen nemzetközi jellegénél fogva, országonkénti elhatárolást egyáltalában nem ismer, amely elvet hazánk is respektálta akkor, amidőn a nemzetközi Unió szabályait elfogadta s egyúttal azokat hazai törvényeink közé beiktatta. A védjegy jog a kereskedelmi forgalomban levő árukat tárgyalja s így par excellence internacionális jellegű.

Szabadjegy. A tea-csomagolásokon látható kínai alak a tea-árak megjelölésére a termelési és forgalmi körökben általánosan szokásos, minélfogva egy üzletember javára kizárólagos használati joggal le nem foglalható. A kínai alaknak a védjegyábrán való feltüntetése, védjegy jogi szempontból, mint minden distinctív elemet nélkülöző ábrái elem, a hasonlóságok megítélésénél ennélfogva figyelembe nem jöhet. (A budapesti kamara véleménye.)

Védjegyek átírása. A törvényben használt „birtokváltozás” kitéltét gyakorlatunk olyképpen értelmezi, hogy mindazon esetekben, amelyekben a védjegygyei bíró *cég tulajdonosaiban* változás áll be, a védjegy jogok különben elvesztésének terhe alatt a védjegy átírandó és a 10 korona átírási díj a kamarák pénztárába befizetendő. A budapesti kereskedelmi és iparkamara nézete szerint a cégtulajdonosoknak a változása akkor, amidőn a cégszöveg, vagyis a cég maga változtatlanul tovább fennáll, védjegy jogi jelentőséggel nem bírhat, mert szerinte a fogyasztó közönség szempontjából teljesen irreveláns, hogy egy és ugyanazon vállalat több egyén közül hányan és melyeknek marad tulajdona. „A védjegy törvény módosítása” című cikkünkben (1. 5. számunkat) reámutattunk azokra a veszedelmekre, amelyek a jelenlegi gyakorlatból származhatnak. Igen üdvösnek tartanok tehát, ha a kereskedelemügyi miniszter a jelenleg folyamatban lévő konkrét esetben a védjegy törvény 9. §-ának drákói szigorát a lehetőség szerint, a kamara fenti értelmezésének megfelelő elintézésel enyhítené.

A „*Telle-quelle*”-kérdésnek mind általánosabb értelmezése (a pusztán betűkből vagy számjegyekből álló, vagy kizárólag az áru alakját ábrázoló védjegyek törvényes oltalma) a belföldiek, a saját honosok számára a külföldiekkel szemben hátrányosabb helyzetet teremt. Ezen visszáss helyzetet elkerülendő, úgy értesülünk, hogy az illetékes körökben megvan a hajlandóság arra nézve, hogy novelláris úton oly törvények alkottassanak, amelyek lehetővé teszik azt, hogy a külföldi védjegy tulajdonosokkal minden tekintetben ugyanazon jogelőnyöket élvezhessünk. Ha ki akarjuk venni részünket a világkereskedelemben, úgy bizonyos lépést kell tartanunk a külföldi nagy kereskedő államok törvényhozásaival s védjegy törvényeink megfelelő kiegészítését egyik legsürgősebb feladatunknak kell elismerni.

Jelmondatok oltalomképessége. A több szóból, mondatokból álló védjegyek oltalmát úgy az osztrák mint a magyar védjegytörvények elismerték. Ha a jelmondatok oltalmát is meg akarjuk adni, akkor a jelmondatok. Védjegy jogilag nem is lehet kifogá-

sunk az ilyen jelmondatok ellen, amennyiben egyébként a védjegy törvény tiltó rendelkezéseibe nem ütköznek. A kereskedelemügyi miniszter 687-1911. számú leirataival a „*Bornak – fűszer, Betegnek – gyógyszer, Egészségesnek – óvszer*” szavakból álló védjegy kihirdetését függőben tartotta. A hirdetéses védjegy ugyanis nem alkalmas arra, hogy a fogyasztó közönség körében az áru származási helyét – bizonyos vállalatot – jelölje meg, hanem csak mint az áru minőségét jelző és a forgalomban igen gyakori dicséret reklámszövegnek benyomását fogja kelteni. Ezért egyrészt individualizáló jelleg hiánya, másrészt pedig minőség jelző voltánál fogva a védjegy törvény 1. §., illetve a védjegytörvény 1. §. alapján oltalomban nem részesíthető.

Képes levelezőlap mint védjegy. A védjegy maga egy képes levelezőlappal áll, amelyet az áruhoz egyszerűen hozzácsomagolnak s amelynek tartalma esetről-esetre változik. A budapesti kereskedelmi és iparkamara a szóban levő levelezőlap lajstromozását megtagadta, mivel ily levelezőlapon senki sem szereshet magának kizárólagos védjegy jogot. A képes levelezőlapon ugyanis már természetüknél fogva nincsenek arra rendelve, hogy az árut kövessék, illetve, hogy az árut individualizálják. Az ilyen cikkek ennélfogva az áru eredetiségének sajátságos és különleges jelvényeül nem szolgálhat (legfeljebb a vételkedv emelkedésére), mivel önálló rendeltetése is van, – saját maga is szolgálhat áru gyanánt.

A meghatalmazások hitelesítése szabaddalmi ügyekben címmel dr. Kelemen Nándor szab. albíró a Szabaddalmi Közlöny 11. számában igen figyelemre méltó cikket ír. A cikkíró értékes fejtegetései során a következő konklúzióra jut: A szabaddalmi törvény minden meghatalmazásnál hitelesítést követel, de a hitelesítés mórtekét nem állapítja meg. A szabaddalmi hivatal gyakorlata tehát, úgymond, midőn a végrehajtási rendeletre támaszkodva, illetőleg annak rendelkezéseit tévesen értelmezve, a belföldön kelt meghatalmazásnál a hitelesítést elengedi, a külföldön kelt meghatalmazásnál ellenben, amennyiben államszerződések ellenkezőt meg nem állapítanak, követségi vagy konzulatusi fölülhitelesítést követel, törvényellenes és ezért meg nem állhat.

A szerzői jog védelme. Herczeg Ferenc a folyó hó 13-i képviselőház ülésén a kultuszvita folyamán a parlament és a kultuszminiszter figyelmét felhívta egy nagyon elhanyagolt kérdésre, a szerzői jogvédelem kérdésére. Az illusztris szónok rövid, de tartalmas és súlyos felszólalásában rámutatott arra, hogy az állam a magyar szépirodalmat jóformán minimális jogvédelemben se részesíti. Nemzetközi szerződés híján például az amerikai Egyesült-Államokban kalózkodó kiadók valószínűleg kifosztják különösen szinpadai és zeneszerzőinket. HATHATÓS ERVEKKEL TÁMOGATTA A KIVÁLÓ ÍRÓ AZT A KIVÁNSÁGÁT, hogy Magyarország mennél előbb csatlakozzon a szellemi tulajdon nemzetközi megvédésére alakult Berni egyezményhez. Az okos beszédet, amelyért a magyar irodalom minden munkása nagy hálával tartozik Herczeg Ferencnek, elejétől végig lankadatlan figyelemmel kísérték. Szinte az egész Ház a lelkesedő helyeslés tapsaival fejezte ki elismerését Herczeg Ferencnek ezért a mai kulturális tettéért. Tekintve, hogy e kérdésnél nemcsak anyagi, de kiváló erkölcsi érdekekről van szó, reméljük, hogy a kormány megszívleli a mondottakat s kellő energiával siettetni e kérdés megoldását, mert valóban lehetetlen helyzet az, hogy a magyar állam a maga művészeitől és íróitól különösen a külföldön megvonja azt a védelmet, amelyet minden más kultúr nemzet megad.

Az orosz szerzői jogi törvény. Az orosz birodalom, valószínűleg az 1908. évi berni szerzői jogi egyezmény hatása alatt, 1911. évi május 20-ki kelettel törvényt hozott a szerzői jogi oltalomról. Ez a törvény a benne lefektetett modern és mindenre kiterjedő elveken kívül azért is fontos, mert bizonyos közeledést jelent az Unióhoz, amelyhez eddig még Oroszország tudvalóval nem csatlakozott.

A szabadalmi hivatal szabadalmi ügyekben hozott határozatai:

Főlszólaló írásbeli felszólalásában a 35. §. 1., 2. és 3. pontjait, mint felszólalási alapokat általánosságban megjelölte ugyan, minthogy azonban az újdonsághiányra nézve semmi konkrét ténybeli állítást nem tett, a bírói osztály az 1893. évi XVIII. t.-c. 148. §-a, valamint a hivatali plenum 119-904. eln. sz. határozata értelmében, a szóbeli tárgyaláson fölhozott újdonságrontó nyomtatványt, mint főlszólalási jogalapváltoztatást figyelembe nem vette. (G. 2707. 22875/910.)

Minthogy az igényben fősorolt jellemző adatok a tervbe vett hatás elérésére nem alkalmasak, a bejelentést osztály a szabadalmat az igény tárgyára megtagadta. (P. 2734. 10010/910.)

Közgazdaság.

Az életbiztosítás állammonopóliuma Olaszországban.

– Az eredeti javaslat szövege. –

Az olasz kormány már a ház elé terjesztette azt a rendkívül nagyjelentőségű javaslatot, mely az életbiztosítást állami monopóliummá akarja tenni. A javaslat – mely még ebben a hónapban tárgyalás alá kerül – következőleg hangzik:

1. §. Jelen törvény életbelépésétől kezdve mindennemű életbiztosítási szerződés kötésére kizárólag a Nemzeti Életbiztosítási Intézet jogosult, mely Rómában székel. A Nemzeti Munkásbiztosítási Intézet jogi személy, autonóm jogkörrel, és a földművelés-, kereskedelem- és iparügyi minisztérium felügyelete alatt áll. A felügyelet végrehajtásáról külön szabályzat fog intézkedni. Az Életbiztosítási Intézet szabályzatát királyi rendelet fogja megállapítani az államtanács véleményének meghallgatása után. Ez a szabályzat a fő és helyi ügynökségek szervezetét is tartalmazni fogja.

2. §. *A fennálló magántársaságok semmi néven nevezendő megváltásra, kártalanításra vagy biztosítékra igényt nem tarthatnak, és ilyen irányú bírói kérések visszautasítandók.* A biztosítótársaságok a fennálló szerződéseket tovább is érvényben tartani és a díjakat a 19. §. esetén beszédni kötelesek. A biztosítottak azonban sem keresettel sem panaszszal nem fordulhatnak az állam vagy az Intézet ellen, ha a társaságok kötelezettségeiknek nem tennének eleget.

3. §. Az 1. szakasz nem nyer alkalmazást: 1. törvényileg keletkezett nyugdíjintézetekre; 2. kölcsönös segélyezési egyletekre és királyi rendelettel engedélyezett segélypénztárak, amelyek 500 liránál, vagy évi 100 lira járadéknál nagyobb biztosítási összeget nem nyújtanak; 3. olyan köz- és magánintézményekre, amelyek alkalmazottaiknak nyugdíjat vagy segélyt nyújtanak; a polgári törvénykönyv 1789. pontja alapján kötött életjáradékszerződésekre.

4. §. Életbiztosítási szerződések – még ha azon rendelkezést tartalmazzák is, hogy a Nemzeti Életbiztosítási Intézet javára kötettek – semmiek, és ha Olaszország bármely helyiségében, jelen törvény rendelkezései ellenére jöttek létre, a felek belőlük jogot

nem származtathatnak. Adott esetben a büntetőtörvénykönyv fog alkalmazást nyerni. Olyan szerződések kötése, amelyek külföldön olasz állampolgárok által vagy javára kötettek, a jelen törvény megszegésének tekintetik, kivéve, ha a biztosított több mint egy éve tényleg külföldön lakik. Ezen körülmény a kötvényen a konzulátus által igazolandó. Mindenki, aki jelen törvény sérelmére szerződést köt, a biztosított összeg vagy járadék 5-20%-áig terjedhető pénzbüntetéssel fog büntettni. És aki jelen törvény sérelmére biztosítási szerződést közvetít, legalább is 500 lira büntetést fizet minden egyes szerződés után. Visszaesés esetén a büntetés 1-6 hónapig terjedhető elzárás.

5. §. Az Intézet 9 tagból álló kormányzótanácsból, elnökből és alelnökből áll. Két tag alkot egy állandó bizottságot.

9. §. A vezérigazgatót királyi dekrétum fogja ki nevezni. Ez képviseli az Intézetet.

10. §. A hivatal személyzete nem bír az államtisztviselők jogaival, szerződésük határozott időre szól és felmondható, díjazásuk esetleg nyereségrészesedésben is állhat. Az Intézet azon személyeket, akik 3 év óta biztosítótársaságok szolgálatában állottak, más pályázókkal szemben előnyben köteles részesíteni.

11. §. Ügynökök csak jutalékban részesíthetők, más javadalmazásban – bizonyos jutalomdíjak kivételével – ellenben nem. Jutalék illeti a jegyzőket, az adóvégrehajtókat, a községi titkárokat, postahivatalnokokat és postamestereket is, ha életbiztosítási szerződéseket közvetítenek az Intézet számára.

13. §. A kincstár az első évben 5 milliót bocsájt az Intézet rendelkezésére. Ez az összeg 10 év alatt a kincstárnak visszatérítendő.

14. §. Az évi fölöslegből legföljebb 5% a tartalék és 5% az alkalmazottak nyereségrészesedésére fordítható. *Az összes többi nyereség az állami munkásbiztosítási és betegsegélyezési pénztárt illeti.*

15. §. A tartalékok kiszámítási módozata szabályrendeletben fog megállapítani.

16. §. Az Intézet nyeresége adómentes.

17. §. Az Intézet portó- és sürgönydíjmentességet élvez.

18. §. A fennálló hazai és külföldi életbiztosító társaságok kötelesek a már fennálló szerződések díjait tovább is beszédni és köteleseiknek eleget tenni; jelen törvény folytán azokat érvényteleníteni joguk nincs.

19. §. Jelen törvény életbelépésétől számított 14 nap alatt kötelesek az érvényben lévő életbiztosítási szerződéseiket a helyi hatóságnak bejelenteni. Ez a jegyzék hivatalosan lezáratik. A jegyzékben nem foglalt szerződések semmiek.

20. §. Hazai és külföldi tontinabiztosítások tilosak. A fennálló tontina-társaságok kormánybiztos felügyelete alatt kötelesek felszámolni.

Ez röviden a javaslat, amely ellen Olaszországban a legmesszebbmenő harcra készülnek. Az életbiztosító társaságok „állami rablást” emlegetnek, mert azon joguk, hogy újabb szerződéseket kössenek, minden kártérítés nélkül konfiskáltatik.

Mikor a miniszterelnök a háznak bejelentette, hogy a nyereség a munkáspénztárakat fogja illetni, a képviselők egy részénél orkánszerű felháborodás tört ki, a kormány azonban el van tökélve a javaslatot még ebben a hónapban keresztülhajtani.

Egy merkantilista a huszadik században. Nem azt a merkantilistát értjük, aki a kereskedelemnek az államgazdasági életében vezető szerepet szán,

– ezzel mindannyian egyetértünk, hanem hívét annak a rég letűnt, de folyton kísértő elméletnek, melyet merkantilizmus név alatt ismer a nemzetgazdaságtan. Ez az elmélet köztudomásúlag azt tartja, hogy valamely állam jólétének alapja a pénz bősége, és éppen *ebből az okból* a nagy kivitelre kell törekedni. Ugy látszik, Lánczy Leó is ennek az Adam Smith által a tudományos babonának sorsára juttatott elméletnek hive, ami egy bankárnál, aki előtt a tőke és munka csak aranyrudakba olvasztva fekszik, megboesájtatható tévedés. Lánczy Leo t. i. a Presse pünkösdi számába cikket irt, amelyben a többek között az az érdekes kijelentés foglaltatik, hogy Magyarországnak a közel jövőben az új véderőtörvény folytán körülbelül egy milliárd koronára lesz szüksége, de a világ egyre fokozódó aranytermelése mellett *e tekintetben nyugtalanságra nincs okunk*. A világ egyre fokozódó aranytermelése mellett! Ez érdekes. Nagyon szeretjük volna, ha Lánczy Leo, azt is elárulta volna nekünk, micsoda összefüggés van a világ egyre fokozódó aranytermelése és Magyarország jóléte között. Ez a kérdés annál jobban érdekelt volna bennünket, mert tudvalevőleg a mi kereskedelmi mérlegünk passiv, (vagy többször passiv, mint aktív), és kérdés micsoda utakon fog az a külföldi arany idefolyni. Talán újabb hitel útján? Igaz, elismerjük, a kereskedelmi mérleg semmit, vagy nem sokat jelent, mert épen a leggazdagabb népek kereskedelmi mérlege passiv, ami könnyen érthető, ha szem előtt tartjuk, hogy a nagy belföldi fogyasztás a magas kultúra jele. De ha így van, még inkább jogosultabb a kérdés: hogyan jutunk mi ahhoz az aranyhoz, amely más országoké. Valljuk meg, a Lánczy cikkének fenti passusa tekintélyesen hangzik, de semmit sem mond. Itt az országban, benn az országban kell a nemzeti vagyonosodás forrását keresni, nem az afrikai bányákban, ehhez pedig – éppen úgy, mint a Lánczy Leo által említett intenzív mezőgazdasághoz, első lépés: a kötött birtok eltörlése volna. De erről egy szót se olvastunk a kétségtelenül érdekes cikkben.

L. J.

Hivatalos megítélés. Egy olvasónk írja a következő igen figyelemreméltó sorokat.

„Utóbbi időben véletlenségből négyszer egymásután volt alkalmam a MÁV. keleti pályaudvarán személypodgyászt feladni. Mind a négyszer megisméltődött, hogy a podgyász lemászlása után, amikor a mázsló közeg súlybemondása alapján a hivatalnoknő a bárcát kiállította, még mielőtt a bárcát kezembe adta volna: így jelölte meg a fizetendő összeget: „biztosítással kettőhatvan”. Az összeg persze mindig más volt, de a megjelölés módja mindig azonos: „biztosítással . . .”. Én persze tudtam, hogy miről van szó és kijelentettem, hogy nem óhajtom biztosítani, mire a hivatalnoknő közölte a fizetendő kisebb összeget. Kérdezem, meg van-e az engedve, hogy közpénztárnál ilyen „Bauernfängerei” üzessék? Az utazó közönség legnagyobb része laikus elem, amelynek fogalma sincs róla, hogy mit jelent az a „biztosítással . . .” és észébe se jut, hogy nem biztosítással is fel lehet adni a podgyászt, hanem fizeti azt az összeget, amelyet tőle kérnek. Talán még se járja, hogy a hivatalos közegek ilyen módon vigyenek bele biztosítási ügyletbe olyan embereket, akiknek eszük ágában se volna biztosítani azt a podgyászt, amely az üzletszabályzat értelmében amúgy is biztosítva van”. Olvasónknak e jogos kifakadásához hozzátehetjük még, hogy az Európai Útipodgyász Biztosító r.-t.,

amelynek érdekében ez a MÁV.-hoz méltatlan eljárás történik, 300.000 korona alaptőkével, ilyen módon az elmúlt évben 125.785 koronát keresett. Ebből kifizetett kárösszeget 9088 koronát, a többi megette a költség, tiszteletdíj, tantiém stb. Ezek a számok oly botrányosak, hogy szinte el se lehetne hinni, ha a társaság évi jelentésében maga nem kérkednék velük. Vajjon mi szükség van arra, hogy a MÁV. hozzá nem illő eszközökkel támogasson egy vállalatot, amely egy egész esztendőben 9088 koronát fizet ki kár összegképen? Lehet már valami ennél jelentéktelenebb és érdemtelenebb arra, hogy a MÁV. égisze alatt sőt hivatalnokainak segítségével operáljon?

A budapesti kereskedelmi és iparkamara plenáris ülése. F. hó 8-án tartotta meg a budapesti keresk. és iparkamara ez évi 3-dik teljes ülését, amely a folyó ügyeken kívül több általános közgazdasági érdekekkel bíró ügygyel foglalkozott. A mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisítását tilalmazó 1895. évi XLVI. törvény cikk és a reá vonatkozó rendeletek revíziója tárgyában Vágó József s.-titkár által kidolgozott terjedelmes előterjesztésre vonatkozólag a teljes ülés annak szakértekezlet útján való beható tárgyalását határozta el. A kamarai tagok sorából tett indítvány folytán állást foglalt a teljes ülés a fővárosi hirdetésügyi szabályrendelet sérelmes intézkedései, nevezetesen a mozgáson alapuló reklámmódszerek, mint reklámkocsik járatása, cédulák osztogatása stb. díjszabási árának fölemelése ellen. Továbbá pártolólág fogadtatott és bővebb tanulmányozás végett az elnökségnek kiadatott a fővárosi hídvám eltörlésére vonatkozó indítvány, valamint azon indítvány, hogy a kisebbik adótétel mellett megadóztatandó szesz kontingense az 1911/12-diki évadra 150.000 hektoliterrel fölemeltessek.

Az építővállalkozó követelése valamint azoké, akik az anyagot szállítják, tudvalevőleg a legnagyobb mértékben bizonytalan. Ismeretes fogás, hogy a telektulajdonos eladja 100.000 koronát érő telkét vételárbekebelezéssel egy teljesen vagyontalan strohmannak 200.000 koronáért. A vevő azután házat építtet rá és a vállalkozónak nem fizet. A vállalkozó perel, végrehajt, de semmit se kap, mert az árverésre kerülő ingatlant senki sem veszi meg, akkora az első 200.000 koronás tehertétel. Hanem megveszi potom áron éppen az eredeti tulajdonos, aki így néhány ezer koronáért házhoz jut. A vállalkozó pedig tőkre megy. E probléma megoldása régóta nagy fejtörést okoz a jogászságnak és a legközelebbi magyar jogászgűlés napirendjére is ki van tűzve. A „Jogállam” legutóbbi számában dr. Schuster Rudolf közigazgatási bíró foglalkozik a kérdéssel és azt a megoldást ajánlja, hogy a vállalkozót és a szállítókat az építetővel szemben az ingatlanon ne csak zálogjog illesse, hanem ez a zálog az egyéb zálogjogokkal szemben bizonyos elsőbbséggel bírjon. Ezt olykép kívánna keresztülvinni, hogy az építkezés előtti telekérték és az építés folytán előállott értékemelkedés aránya fixírozassék és eladás esetében az eredeti jelzálogos hitelezők az eredeti érték, az utóbbiak pedig az emelkedés arányában nyerjenek kielégítést.

Közgazdasági egyetemek. Balogh Elemér, a Hangya vezérigazgatója, javaslatot terjesztett a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége elé. A lényege a javaslatnak az, hogy a jogi egyetemek szaporítása helyett közgazdasági egyetemeket állítsanak fel. Indoklása meggyőző, minthogy a nemzetek világvárosnyében az a nép marad felül, mely gazdasági erőit a legjobban fejti ki, nekünk is oda kell törekednünk, hogy tanuló-íjűségünket a nemzeti termelés szolgálatába állítsuk. Javaslati következőkép szólnak:

1. Budapesten egy mezőgazdasági egyetem állítandó fel, amely a gödöllői koronauradalommal lenne a gyakorlati kiképzés céljából kapcsolatba hozandó. 2. A kereskedelmi akadémia kétéves felső tanfolyamának egyidejű beszüntetésével, vidéki városokban, egyelőre közgazdasági egyetem szervezendő négyéves tantervvel. 3. Ezek felállítása után a kvalifikacionális törvény módosítandó s a jövőben a szakminisztériumokban csak mezőgazdasági, közgazdasági és műegyetemet végzett hallgatók veendők fel. Jogászok csak azokban az osztályokban, amelyek speciális jogi ismereteket kívánnak. A gazdasági egyetemeken a közigazgatási jog is előadandó. 4. A tudományos egyetemek egyelőre nem szaporítandók s a fennállóknál a hallgatók számát oly módon kellene korlátozni, hogy minden egyetem csak annyi hallgatót vegyen fel, ahányat befogadni képes. Egyidejűleg elrendelendő volna az előadások kötelező hallgatása.

Balogh Elemér előterjesztésével a Magyar Gyár-iparosok Országos Szövetsége igazgatóságának legközelebbi ülése fog foglalkozni.

Krausz Simon a Pester Lloydban érdekes cikket irt, melyben visszaveri egy bécsi bankár támadását, aki tőzsde-műveleteit „a részvénytársaságokba történt betörésnek” nevezte. Kimutatja, hogy Magyarországon néhány, a vállalatot igazgató részvényes páratlan módon visszaélt a részvények többségét bíró, de bankügyekben járatlan közönség bizalmával, mikor éveken keresztül a nyereséggel arányban nem álló osztalékot fizetett, és kimutatja, hogy az ő tőzsdei műveletei tényleg kényszerítettek is néhány nagy vállalatot arra, hogy a nyereséget annak adják, akit megillet, a részvényesnek. Hogy milyen háttére volt a Krausz Simon műveleteinek, nem kutatjuk, de mi is a kötelességünknek tartjuk megjegyezni, hogy ezek a műveletek talán fájdalmasak voltak néhány bécsi vagy budapesti bankárnak, de a nagy közönség csak nyert velük és kétségtelenül fokozta e nagystílusú financier népszerűségét. Reméljük, a cikkíró bankpolitikája az új irány kezdetét jelenti, melynek jel-szava: „A részvénytársaság a részvényeseké”.

Új pamutfonógyár. A „Hungária aradi pamutárugyár r.-társ.” hatalmas fonó- és szövőgyár-telepe május havában megkezdte üzemét. A gyár alaptőkéje 2.2 millió és 300 munkást foglalkoztat.

A Janina fejlődése. A Janina cigarettapapír és szivarszipkagyár r.-t. (azelőtt Fuchs és Nagy), mely legutóbb „Le Marchand” név alatt egy újabb márkájú cigarettapapírt és szivarkahüvelyt hoz forgalomba, gyárát újabb 100,000 korona tőke beruházásával lényegesen ki fogja bővíteni. A gyár kibővítést az újabb munkások beállítása, s a vállalat kiviteli üzletének fejlődése teszik megokolttá.

Gyáráthelyezés. A budapesti Nay és Róna cég, melynek gyára ez idő szerint Kőbányán, Kápolna-utca 27/29. számú házban van, ugyancsak Kőbányán egy 6200 négy-szögöl kiterjedésű telket vásárolt, melyen – eddigi gyárának beszüntetésével – új nagyszabású gyárat fog legközelebb létesíteni. A gyár szállító-eszközöknek, szivattyúknak, másfajta gépeknek, különösen pedig a cég részéről utóbbi időben erősen felkarolt köztisztasági eszközöknek gyártására lesz a legmodernebb módon berendezve.

Új ólomcsógyár. A Budapesti Bank és a Munkaadók Bankja egyesülve Károlyi Imre gróffal, Kohner Jenővel és a Krausz és Bettelheim, valamint a Schlesinger és Polakovics céggel ólomcsógyárat alapít Budapesten. Az alaptőke egy millió korona lesz és az alakuló közgyűlést rövidesen megtartják. A nyersanyagot a kincstári bánya- és kohó-vállalatoktól óhajtják beszerezni és idevonatkozólag teljes eredménnyel biztató tanácskozások folynak

A M. Gy. O. Szövetségének tagjai a kenyérgyárban.

Az Erzsébet kenyérgyár r. t. meghívására a Szövetség tagjai június elején megtekintették a társaság Petneházy-utcai kenyérgyárát. Gyárosaink dr. Hegedűs Lóránt ügy-

vivő-igazgató vezetésével nagy számban vettek részt e látogatásban és élénk érdeklődéssel szemlélték a kenyérgyártás minden mozzanatát. Az új gyár teljesen modern berendezésével valósággal meglepte a társaságot., amelyet Schanzer és Dénes igazgatók kalauzoltak. A gyár jelenleg naponként 150 métermázsányi kenyeret állít elő a ezzel a kenyér árának alakulására jótékony befolyást gyakorol. Nemcsak gyárparunk gyarapodását jelenti tehát ez a kenyérgyár, hanem szociális intézményeink száma is gyarapodott általa egygyel.

Felelős szerkesztő : Dr. LÁNCZI JENŐ.